

Lisa 4. Hinnangute ja uuringuaktide nimekiri ning hinnangud ja uuringuaktid

Lasse Lehise õiguslikud hinnangud ja vastused uurimiskomisjoni küsimustele

Nr	Dokumendi nimetus	Dokumendi tähis
1	Lasse Lehise õiguslik hinnang VEB Fondiga seotud toimingutele 28.08.2013 (seitsmel lehel)	lisa 4/nr 1
2	Lisaküsimused ja Lasse Lehise vastused seoses õigusekspertiisiga 04.09.2013 (kahel lehel)	lisa 4/nr 2
3	Lasse Lehise vastused VEB Fondi õigusekspertiisi lisaküsimustele 03.03.2014 (kahel lehel)	lisa 4/nr 3

Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi uuringud

Nr	Dokumendi nimetus	Dokumendi tähis
1	Uuringuakt 04.02.2014 nr 14U-DM0001 (koos lisadega kaheksal lehel)	lisa 4/nr 4
2	Uuringuakt 05.02.2014 nr 14U-DK0001 (neljal lehel)	lisa 4/nr 5
3	Uuringuakt 12.05.2014 nr 14U-DK0004 (viiel lehel)	lisa 4/nr 6
4	Uuringuakt 23.05.2014 nr 14U-DM0003 (viiel lehel)	lisa 4/nr 7

Õiguslik hinnang VEB Fondiga seotud toimingutele

Lugupeetud daamid ja härrad

Lähtuvalt Riigikogu Kantseleiga 15.07.2013 sõlmitud töövõtulepingu kohaselt VEB Fondi tegevust uuriva Riigikogu erikomisjoni tarbeks tellitud õigusekspertiisi lähteülesandes (edaspidi tekstis „Lähteülesanne“) esitatud küsimustele ja toodud teabele esitan järgneva arvamuse.

A. Riigikogu 20.01.1993 otsus

Ühese juriidilise hinnangu andmine tollastele õigusaktidele ja toimingutele on raskendatud või peaaegu võimatu järgmistel põhjustel:

1. Tollaegne õiguskord ei sisaldanud käitumisjuhiseid sedalaadi probleemide lahendamiseks – puudus hoiuste tagamise regulatsioon, samuti kriisiolukorras pankade abistamise mehhanismid (nt riigi õigus või kohustus omandada osalusi raskustesse sattunud pankades). Seetõttu oli ainumõeldav lahendada neid küsimusi üksikotsustega (Riigikogu 20.10.1993 otsus), kuid kuna ka pärast nimetatud otsuse vastuvõtmist ei asunud õiguslikku regulatsiooni muutma, puudus ka 1996. aastal tehtud tehingute ajal adekvaatne õigusruum, millega kooskõla saaks hinnata.¹ Seetõttu jääb juba põhimõtteliselt lahtiseks, kas Vabariigi Valitsuse (VV) ja Eesti Panga (EP) hilisemale tegevusele õigusliku hinnangu andmisel tuleks jälgida ainult kooskõla Riigikogu 20.02.1993 otsusega või ka muude õigusaktidega (viimase variandi puhul on kõikide sammude õigusvastasus juba „eos“ sisse programmeeritud, sest Riigikogu otsus ise oli juba algusest peale mitme seadusega vastuolus, vt p.3). See puudutab ka näiteks riigivara-seaduse tõlgendamist. Arvestades VEB Fondi sertifikaatide omandamise erandlikku viisi, on selge, et ei riigivara-seaduse ega riigi poolt eraõiguslike juriidiliste isikute asutamise ja nendes osalemise seaduse koostamisel ei ole sedalaadi nõudeõiguste eripäraga arvestatud, mistõttu VV poolt heakskiidetud tehingute võimalikud kokkulangevused või vastuolud riigivara-seadusega on juhuslikku laadi ja nendest ei saa teha kaugeleulatuvaid järeldusi.

2. Konkreetse akti või toimingu formaalse õiguspärasuse hindamisel ei oleks õige lähtuda tänapäevasest õigusteaduse tasemest, vaid tuleks välja selgitada, kuidas tollaegses ülemineku-aja tingimustes mõisteti või oleks mõistatud näiteks põhiseadusest tulenevat õigusaktide hierarhiat ja õiguse üldprintsipi. Kõige õiglasema hinnangu andmine muutub sel põhjusel oletuslikuks, sest tuleks konstrueerida senini pidamata õiguslik vaidlus ehk püüda ette kujutada, millise otsuse oleksid Eesti kohtud teinud, kui Riigikogu 20.01.1993 otsus oleks vahetult pärast selle vastuvõtmist kohtus vaidlustatud ning kohus oleks vaidluse lahendamisel võtnud aluseks tollase õiguskorra, kus nõukogude ajast kehtivad seadused (Eesti NSV tsiviilkoodeks) olid läbi põimunud üleminekuaja reformiseadustega, ning tollased veel suhteliselt tagasihoidlikud teadmised põhiseaduses sätestatud õiguste ja vabaduste ning õiguse üldpõhimõtete rakendamisest, mh ka üld- ja üksikakti eristamisest.

¹ Hoiuste tagamise süsteem rakendus alates 1. oktoobrist 1998 vastavalt 15.04.1998 vastu võetud Hoiuste Tagamise Fondi seadusele (RT I 1998, 40, 612). Vahetult enne seaduse jõustumist (1998. aasta suvel) otsustas valitsus korraldada pankrotistunud Maapanga hoiuste hüvitamise nõudeõiguse loovutamise lepingute alusel. Pankade likviidsusabi regulatsioon (nt RES § 37 lg 3 p 3 ja sellele viitavad teised RES sätted) toodi Eesti õiguskorda 11.03.2009 vastu võetud ja 06.04.2009 jõustunud seadusega (Riigieelarve seaduse, riigi eraõiguslike juriidiliste isikute osalemise seaduse ning Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seadus – RT I 2009, 19, 117).

3. Ei ole kahtlust, et praeguselt õiguslikku mõtte tasemelt hinnates oleks viidatud otsus pangaklientide nõuete fondi ülekandmise osas ilmselgelt õigusvastane, millele viitab ka Riigikohtu üldkogu 20.11.2012 otsuse (kohtuasi nr 3-4-1-4-12) punkt 33.² Riigikogu otsus kui õiguse üksikakt pidi olema kooskõlas kehtivate seadustega, kuid otsuse punkt 4 oli vastuolus tollaegse pangaseaduse §-ga 16 ja pankrotiseaduse §-ga 9. Sisuliselt eraldati pankrotivara ja võlausaldajate nõuded kahte ossa – üks osa võlausaldajaid sai nõude rahulduse 100% ulatuses, teine osa 0% ulatuses. Täiendavalt võin veel mainida tsiviilkoodeksi § 220 lg 1, mille kohaselt võib võlgnik võla üle kanda teisele võlgnikule ainult võlausaldaja nõusolekul. Vastuolu nende sätetega oleks olnud ületatav, kui Riigikogu otsuse asemel oleks nõudeõiguse asendamine sätestatud seadusega (nt täiendava rakendussätte lisamisega pangaseadusele).

4. Samas ei ole ma veendunud, et tolle aja olustikus oleks kohtud samale järeldusele jõudnud. Meenutan siinkohal, et esimene põhiseaduse järgselt valitud Riigikogu koosseis asus tööle 1992. aasta oktoobris ning Riigikogu töökord ja õigusaktide normitehnika erinesid oluliselt üleminekuperioodi Ülemnõukogu aegsest õiguslikust traditsioonist. Toon mõned näited.

4.1. Ülemnõukogus vastu võetud seaduse rakendamise sätted vormistati otsusena, kuigi need sisaldasid materiaalses mõttes õigusnorme ja praegu paiknevad sellised normid seaduse lõpus rakendussätetena või võetakse vastu iseseisva rakendusseadusena.³ Riigikogu praktikas on need otsused kvalifitseeritud seaduseks, mida kinnitavad näited, kus Ülemnõukogu otsust on muudetud seadusega.⁴ Sama otsus sisaldas ka punkti, milles tehti Vabariigi Valitsusele ülesandeks anda välja teatud määrused – tänapäeval tunneme me sellist normi seaduses sisalduva volitusnormina.

4.2. Kogu Riigikohtu esimese koosseisu ametisse nimetamine 1993. aastal (pärast 20.01.1993 otsuse tegemist) vormistati seadustena (ning saadeti presidendile väljakuulutamiseks),⁵ alles 1994. aastal hakati ametisse nimetamisi vormistama otsusena. Seadusega ametisse nimetatud riigikohtunike ametist vabastamine on vormistatud samuti otsustena⁶, mistõttu formaalselt on nende ametisse nimetamise seadused praegugi jõus, sest ametist vabastamisel ei ole neid seadusi kehtetuks tunnistatud.

4.3. Riigikogu pädevuse osas on algusaastatel olnud ka muid arusaamatusi. Näiteks Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 21.12.1994 otsusega (kohtuasi nr 3-4-1-10-94) tunnistati kehtetuks 18.05.1993 vastu võetud „Eesti Vabariigi territooriumil endise NSV Liidu relvajõudude valduses või kasutuses olnud ja olevate maa-alade, hoonete ja rajatistega sooritatud tehingute kehtetuks tunnistamise seaduse“ (RT I 1993, 30, 508) § 1. Kohtuotsuse kohaselt hāgustab see säte õiguslikku regulatsiooni ning on vastuolus õigusriigi põhimõtetele,

² Kohtuotsuse teksti kohaselt: „õiguspärasus on kaheldav“, kuid tuleb arvestada, et viidatud otsus ei olnud kohtuvaidluse esemeks, mistõttu ei pidanud ēga saanudki Riigikohus anda siduvat õiguslikku hinnangut Riigikogu 20.01.1003 otsusele. Vāhemalt teoreetiliselt on võimalik selle otsuse vaidlustamine mõnes tulevas kohtuprotsessis.

³ Vt nt Eesti Vabariigi Ülemnõukogu 15.04.1992 otsus „Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise kohta“ (RT 1992, 15/16, 242); 04.06.1992 otsus „Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise otsuse muutmise ja täiendamise kohta“ (RT 1992, 24, 336).

⁴ Vt Eesti Vabariigi töölepingu seaduse ja Eesti Vabariigi Ülemnõukogu otsuse „Eesti Vabariigi töölepingu seaduse rakendamise kohta“ muutmise seaduse (RT I 2004, 37, 256) § 2. Samuti on näiteks 01.01.1995 jõustunud avaliku teenistuse seaduse (RT I 1995, 16, 228) rakendussätetes sätteid Ülemnõukogu ja Ülemnõukogu Presiidiumi otsuste kehtetuks tunnistamise kohta (vt § 184).

⁵ Vt nt Tõnu Antoni Riigikohtu liikme ametisse nimetamise seadus. Vastu võetud 25.02.1993. Välja kuulutatud Vabariigi Presidendi 03.03.1993 otsusega nr 46. – RT 1993, 11, 174.

⁶ Vt nt Riigikohtu 07.02.1995 otsus „Tiit Kolloni Riigikohtu liikme ametist vabastamine“ (RT I 1995, 23, 330).

mille kohaselt seadusandja on pädev andma tehingute kehtivuse hindamise alused, kuid üksnes kohas võib tunnistada tehingu kehtetuks.

4.4. Ka hilisemast praktikast on teada vaidlusi konkreetse akti olemuse üle. Näiteks on Riigikohtu halduskolleegium 07.05.2003 määruses (kohtuasi 3-3-1-31-03) tunnistanud VV määruse haldusaktiks, mille õiguspärasuse kontroll kuulub halduskohtu pädevusse. Samuti leiab näiteid haldusaktidest (nt ministri või ameti direktori käskkiri), millega on sisuselt kehtestatud määrus.⁷ Määrusena vormistatud haldusakte leiame ka VEB Fondiga seotud otsuste juures (nt lähteülesande lisad 18 ja 19 UBB ostmise kohta).

4.5. Täiendavalt märkin, et Riigikogu otsuse tegemise ajal oli ka lahti mõtestamata ja õigusaktides sätestamata Eesti Panga pädevus ja ülesanded, mistõttu on ka üsna raske hinnata EP tegevuse õiguspärasust. Põhiseaduse § 104 lg 2 punktis 12 nimetatud Eesti Panga seadus võeti Riigikogus vastu 18.05.1993, kuid selle seaduse mõningate sätete (mis pärinevad varasemast Eesti NSV pangaseadusest ja selle eeskujuks olnud NSVL pangandusalastest õigusaktidest) kooskõla kohta põhiseadusega (nt määruste andmise õigus ja järelevalve alane pädevus) on senini avaldatud kahtlevaid seisukohti. Tänapäevases õiguskorras saaks ilmselt üksmeelse eituse osaliseks selline lähenemine, kus institutsioon, kes teostab kommertsbankade üle järelevalvet, osaleb ise enamusaktsionärina pankades, mis konkureerivad erakapitalil baseeruvate pankadega. Tol ajal ei pruukinud selles midagi imelikku olla. Täpselt sama loomulik võis 1993. aastal tunduda ka see, et politsei väljastas tegevuslitsentse turvaettevõtetele ja osutas samal ajal ka ise turvateenuseid.

5. Eelnevast on võimalik teha hüpoteetiline järeldus, et 1993. aastal võidi Riigikogu otsust tõlgendada materiaalses mõttes seadusena, mis kehtestas „nõuete koondamiseks“ vajalikud erinormid pangaseaduse, pankrotiseaduse ja tsiviilkoodeksi suhtes. Sel juhul toimus kogu hilisem tegevus kooskõlas nimetatud „seadusega“ ning vastuolud teiste õigusaktidega olid sellega ületatud. Sellele, et täidesaadav võim käsitas Riigikogu otsust seadusejõus aktina, viitab muu hulgas ka see, et nimetatud otsusele viidates on VV välja andnud määrusi (vt lähteülesande lisad 24 ja 25), kuigi õigusakti teooria kohaselt oleks ka nende määruste puhul sisuliselt tegemist üksikaktiga (korraldusega). Samuti on võimalik tõlgendus, mille kohaselt riigivaraseaduse § 42 lg 2 p 2 mõttes⁸ „seadus“ hõlmab ka Riigikogu otsusega kehtestatud erisusi teatud liiki või teatud viisil omandatud riigivara kasutamise ja käsutamise korralduses.

6. Eeldusel, et Riigikogu otsust oleks tol ajal tõlgendatud materiaalses mõttes seadusena, mis sisaldas erisätteid teiste seaduste suhtes, tuleks hinnata selle akti kooskõla põhiseadusega, eelkõige §-dega 12 ja 32. Hinnangu andmine on raskendatud, sest selleks oleks vaja usaldusväärselt teada, milline võimalus oleks võlausaldajatel olnud oma nõudeid rahuldada, kui nimetatud Riigikogu otsust ei oleks olnud. Riigikohtu otsuse punktis 66 on seoses võimaliku kahju tekkimisega mainitud võimalust, et UBB ja PEAP võimalikus pankrotimenetluses ei oleks võlausaldajad saanud mingit hüvitist (näiteks kui kogu pankrotivara oleks läinud pandiga tagatud nõuete, palgavõlgade ja maksuvõlgade rahuldamiseks). Sel juhul ei oleks võlausaldajad ka jäänud ilma sundvõõrandamisega kaasnevast kohasest ja õiglasest hüvitisest, sest sundvõõrandatud vara (nõudeõigus UBB või PEAP vastu) väärtus oli null.

B. Hilisemad tehingud VEB Fondi sertifikaatidega (üldiselt)

⁷ Vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 22.06.2000 otsus kohtuasjas 3-4-1-7-2000.

⁸ Viidatud sätte kohaselt (1996. aastal kehtinud redaktsioonis – RT I 1996, 36, 738): *Käesolevas seaduses sätestatu ei laiene riigivarele: 2) mille valdamine, kasutamine ja käsutamine on reguleeritud teiste seadustega.*

Selleks, et anda õiguslikku hinnangut riigile kuuluvate VEB Fondi sertifikaatide müügitehingutele, on vaja välja selgitada, millist avalik-õiguslikku ülesannet täites riik need sertifikaadid omandas. Tollaegsetest sündmustest tulenevalt saab välja tuua järgmised ülesanded:

1. Vältida riigi rahanduse seisukohast oluliseks peetavate pankade pankrotistumine. Selle ülesande täitmisele oli suunatud aktsiate omandamine, laenu andmine ja pankadelt sertifikaatide omandamine (mh võlakirjade emiteerimine vastavalt Riigikogu 19.01.1993 otsusele), aga ka hilisemad tehingud seoses PEP ja EÜP ühinemisega.
2. Kaitsta panga klientide huve, kelle nõudeõigus koondati VEB Fondi. Selle ülesande täitmisele vajadusele juhiti tähelepanu Tallinna Ringkonnakohtu 22.10.2012 otsuses (kohtuasi 3-04-469): *Sekkudes avalik-õiguslike meetmetega eraõiguslikesse suhetesse, võtab riik endale vastutuse eelnimetatud meetmete proportsionaalsuse ja efektiivsuse eest. Riik ei vabane vastutusest üksnes seetõttu, et ta on loonud Riikliku VEB Fondi, mille puhul on teada, et selle fondi vastu nõuete esitamine on tulemusetu. Riigil on olemas kõik vajalikud võimalused ja volitused, et otsida tekkinud olukorras uusi alternatiivseid lahendusi.*
3. Realiseerida riigi omandusse sattunud sertifikaadid suurimat tulu tooval viisil.

Ilmselt on need ülesanded omavahel kollisioonis ja osaliselt vastuolus. Praegu saame nentida, et edukalt on täidetud punktis 1 nimetatud eesmärk.

Punktis 2 nimetatud eesmärk on täitmata niikaua kui riik on seisukohal, et ainus lahendus sõltub Venemaa poole käitumisest ning muud võimalused võlausaldajate huve kaitsta ei tule kõne alla.

Samas oleks VV pidanud aktiivselt otsima muid alternatiivseid võimalusi, et saavutada kasvõi osaliselt nõuete rahuldamist. Muu hulgas oleks tulnud saanud kasutada võimalusi teha tasaarvestusi VEB-st saadud laenudega (loovutades nõudeid laenusaaajatele), teha riigile kuuluvate ettevõtete puhul tasaarvestusi omakapitali või erastamisest laekuva rahaga, samuti oleks olnud mõeldav nõuete järk-järgululine kokkuostmine, kasutades selleks erastamisest laekuvat raha või emiteerida erastamisväärtpabereid.

Kindlasti ei oleks riik tohtinud enda omanduses olevate sertifikaatide osas käituda tavalise võlausaldajana, vaid võimalik tulu nende sertifikaatide müügist (nõude loovutamistest) või nõude iseseisvast realiseerimisest VEB vastu oleks kindlasti tulnud kanda fondi kõikide võlausaldajate vahel jagamiseks.

Riigi kohustusele osaleda aktiivselt VEB Fondiga seotud probleemide lahendamisel viitab ka asjaolu, et Venemaa pool külmutas Eesti pankade raha motiividel, mis ei olnud seotud pankade ega nende klientide käitumisega, vaid Venemaa Föderatsiooni nõuded, mille tagamiseks kontod „külmutati“, olid adresseeritud Eesti Vabariigile. Minu poolt tehtud viide erastamisele on tingitud sellest, et eeldatavasti kasutati Venemaa poolt nõutavat osa endise NSVL valuuta sisevõlast (Eestis asuvatele isikutele antud valuutalaenu ja Eestile tehtud eraldised üleliidulisest valuutafondist) Eesti riigi omandusse tulnud või jäänud ettevõtete vara soetamiseks või parendamiseks, samuti tuli Eesti territooriumil asunud NSVL vara üle Eesti Vabariigi omandusse.⁹

⁹ Näiteks Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 21.12.1994 otsuses (kohtuasi nr 3-4-1-10-94) on selline põhistus: *Väide, et NSV Liidu relvajõudude valduses ja kasutuses olnud kinnisvara polnud Eesti Vabariigi oma, on ekslik ka sellest lähtekohast, et NSV Liidu lagunemisel kuulus Eestile osa tolleaegse NSV Liidu varadest.*

Kuna VEB Fond asutati riigi nimel, oli VV-1 kohustus jälgida, kas EP täidab riigi esindajana oma kohustusi fondi tegevuse korraldamisel õiguspäraselt. Samuti oli VV kohustatud jälgima tegevuse kooskõla õigusaktidega (arvestades ka õiguskorras toimuvaid muudatusi) ning vajadusel algatama Riigikogu 20.02.1993 otsuse muutmise (näiteks asendama otsuse seadusega). Ainus näide õiguskorraga kaasaskäimisest on VEB Fondi registreerimine sihtasutusena, aga seda tehti pigem häda sunnil, sest vastasel juhul oleks fondi ähvardanud sundlõpetamine.

Mis puudutab punkti 3, siis on kaheldav, kas punktide 1. ja 2. valguses saab riigile tulu teenimist eesmärgina üldse aktsepteerida, mistõttu etteheited selle eesmärgi ebaõnnestumise osas oleksid kohatud.

C. 1993. aastal toimunud VV ja EP tehingud VEB Fondi sertifikaatidega (küsimus 3.2)

Võib tõdeda, et tehingud vastasid Riigikogu 20.01.1993 otsuse eesmärgile ja tingimustele, kuna need olid suunatud pankade likviidsuse tagamisele, kuid problemaatiliseks võib pidada VEB fondi sertifikaatide omandamist pankadelt. See oli küll formaalselt kooskõlas Riigikogu otsuse punktiga 7 (*Eesti Pangal ja Vabariigi Valitsusel on vastavalt võimaluste tekkimisele lubatud osta Riikliku VEB Fondi poolt väljalastud sertifikaate kokkuleppelistel tingimustel*), kuid vastuolus halduse üldpõhimõtetega, sest leidis aset sertifikaadiomanike ebavõrdne kohtlemine. Tingimuste „kokkuleppimisel“ teostas täidesaatev võim kaalutusõigust.

Kuna Riigikogu otsuse punkti 4 kohaselt asendatakse sertifikaatidega ka pankade enda nõudeõigus VEB vastu ning otsuse seletuskirjast nähtus ka soov need sertifikaadid riigi poolt omandada, siis oleks tulnud vastav erisus ka ära nimetada otsuses. Kuna sellist erisust ei lisatud, võis sertifikaadiomanikel tekkida õigustatud ootus, et kui riik avaldab soovi sertifikaate omandada, teeb ta seda kõiki võlausaldajate suhtes ühetaoliselt.

Võrdse kohtlemise põhimõtte rikkumine ei mõjuta küll kõnealuste tehingute kehtivust, kuid oleks andnud sertifikaadiomanikele aluse vaidlustada tehingu aluseks olnud VV määrus või nõuda riigilt ebavõrdsest kohtlemisest tekkinud kahju hüvitamist.

Õiguslikult korrektsem oleks olnud jätta sertifikaadid PEAP omandisse ning riik oleks teinud sissemakse PEAP aktsiakapitali. Sel juhul oleks ka lihtsam hinnata hilisemaid tehinguid (nõudeõiguse loovutamise asemel oleks toimunud kas aktsiate müük või aktsiakapitali vähendamine).

D. 31.12.1996 korraldus ja 27.03.1997 nõudeõiguse loovutamise leping (küsimused 3.3–3.7)

1. Riigivaraseaduse § 42 lg 2 p 2 (RT 1996, 36, 738) kohaselt: käesolevas seaduses sätestatu ei laiene riigivarale, mille valdamine, kasutamine ja käsutamine on reguleeritud teiste seadustega. Selles kontekstis tuleks Riigikogu 20.01.1993 otsus võrdsustada „seadusega“ (vt ka selgitusi A osas) ning välistada sertifikaadid riigivaraseaduse rakendusala sarnaselt kogu muu „üleminekuperioodi“ varaga nagu tagastamisele, erastamisele jne kuuluv vara. Arvestades VEB Fondi loomise asjaolusid, saab väita, et sertifikaatide omandamise asjaolud on nii-võrd spetsiifilised, et need ei ole kokkusobitavad riigivaraseaduse üldiste põhimõtete ja eesmärkidega.

2. Samal põhjusel puudus ka praktiline vajadus sertifikaatide registreerimiseks riigivara registris. Riigivara registri eesmärk on tagada läbipaistev ülevaade riigivara kasutamise kohta ning vältida näiteks varjatud või ebaseaduslikke tehinguid, omastamisi jne. Kuna VEB Fondi

sertifikaatide kohta peeti eraldi registrit ning tehingute tegemine on dokumenteeritud VV määruste ja korraldustega, siis käesoleval juhul ei oleks väärtpaberite registreerimine riigivara registris andnud mingeid täiendavaid tagatise müügitehingu õiguspärasuse või läbipaistvuse osas.

3. Samuti tuleb märkida, et kuigi formaalselt tehti tehinguid VEB Fondi väärtpaberitega, on selle rahalise õiguse tegelik sisu siiski nõudeõigus välismaa juriidilise isiku (VEB) vastu. Sellega tuleb arvestada tehingu õiguspärasuse ja kehtivuse hindamisel.

- 3.1. Sõltumata registrikannetest on leping siduv lepingupooltele. Eelkõige puudutaks see tasu maksmise kohustust. Konkreetse lepingu puhul tuleneb vahetult lepingust EP õigus nõuda dokumentide üleandmist ja EP kohustus nõue edasi loovutada vastavalt PEP kahjumi katmise tingimustele.
- 3.2. VEB Fondi sertifikaatide registri kandel oleks tähendust vaid siis, kui fondi laekuks raha, mida sertifikaadiomanike vahel jagada. Sel juhul oleks raha jagatud registriandmete alusel ning nõude loovutamise lepingu pooled oleksid pidanud omavahel arveldama. Ilmselgelt ei ole kõnealuse lepingu puhul seda probleemi tõenäoliseks peetud.
- 3.3. Mis puudutab nõudeõiguse sisulist kehtivust ja täidetavust, siis see sõltub Venemaa Föderatsiooni õigusaktidest (sh ka VF Ülemnõukogu Presiidiumi 13.01.1992 määrus), mis reguleerivad konkreetse võlgniku (VEB) kohustust see rahaline nõue täita või sellest keelduda. Nõude loovutamise lubatavus ja kehtivus tuleb samuti lahendada Venemaa õiguse kohaselt, ükski Eestis sõlmitud leping ega kanne üheski Eesti registris seda ei mõjuta.

4. Nõude tasuta loovutamine on üldjoontes põhjendatav sellega, et arvestades Venemaa poolseid tingimusi, oli kõikidel lepinguosalistel teada, et nõude väärtus on null (sellele viitab ka korralduse 1023-k seletuskiri). Sellest eeldusest lähtuvalt ei oleks VV saanud seda nõuet üle anda mitterahalise sissemaksena PEP-ile (kuna sissemaksel esemel puudub väärtus ja sellele ei saa pöörata sissenõuet, sest võlgnik keeldub kohustust täitmast). Kui lähtuda eeldusest, et riigivaraseadus ei laienunud sertifikaatide tehingutele, oleks VV saanud nõude tasuta loovutada PEP-ile, kuid siin oleks taas kerkinud küsimus võlausaldajate võrdsest kohtlemisest (vt järgmist punkti). Korrektne variant oleks olnud püüda sertifikaate alguses müüa enampakkumisel ning enampakkumise nurjumisel anda need üle PEP-ile kokkulepitud tingimustel. Puhalt riigi rahanduse seisukohast oli tegemist soodsa tehinguga (väärtusetu nõue müüdi 24 miljoni krooni eest, mille ulatuses vähenes kohustus katta PEP kahjumit muul viisil).

5. Eesti Panga nõukogu 04.01.1997 otsuse 1-1 lisast 2 nähtub, et VV ja EP poolt üleantavad VEB Fondi nõuded („arvestuslik väärtus“ vastavalt 24 ja 10 miljonit krooni ehk ca 10% nimiväärtusest) oli mõeldud PEP kahjumi katmiseks. Selle võrra vähenes vajadus loovutada kahjumi katteks muud vara. Kuigi väärtus oli hinnanguline ja kokkuvõttes taandub küsimus sellele, kas PEP (ja pärast ühinemist EÜP) raamatupidamine vastab selle kande osas konservatiivsuse põhimõttele (mis sõltub omakorda sellest, kas ja kuidas õnnestus EÜP-l nõue edasi loovutada või realiseerida nõudeõigus VEB vastu), saab siiski nende lepingute ja otsuste koostoides tuvastada VEB Fondi sertifikaadiomanike ebavõrdse kohtlemise, sest VV ja EP said rahaliselt hinnatavat kasu (kohustuse vähenemise teel). Võrdse kohtlemise tagamiseks oleks tulnud näiteks pakkuda ka teistele sertifikaadiomanikele võimalust vahetada oma sertifikaat sama kursi alusel (10% nõudest) EÜP aktsiate vastu või teha ettepanek sertifikaadi müügiks sellise hinnaga EP-le ning loovutada vastavalt EP-lt PEP-le suurem nõue. Samuti

tuleks EP ja EÜP vahelise 24.04.1997 lepingu punkti 4 kohaselt laekuv raha (34 miljonit krooni ületav osa nõuetest) kanda fondi.

6. VV korralduse 1023-k seletuskirjas viidatakse eraõiguslikele juriidilistele isikutele, kes on „avaldanud huvi nõuete ostmiseks 10% nimiväärtusest“. Kui VV-l või EP-l oli selline info, oleks ta pidanud informeerima sellest VEB Fondi ning kasutama võimalust, et tehingu teeks VEB Fond ja raha laekuks VEB Fondi. Kui see ei olnud mingil põhjusel võimalik, siis võib aktsepteerida ka tehingu toimumist muude isikute vahendusel, kuid tehingust saadud tulu oleks tulnud kanda fondi. Samuti oleks riik pidanud võtma tarvitusele abinõusid, et ka teised sertifikaadiomanikud saanuks oma nõudeid realiseerida (teisisõnu, kui riigi esindajatel tekki- sid kontaktid, mis võimaldasid nõuet Venemaal täita, oleks riik pidanud rakendama tema käsutuses olevaid võimalusi mitte esmajoones riigi, vaid võrdselt kõikide sertifikaadiomanike õiguste kaitseks). Näiteks oleks olnud mõeldav, et riik ostab teistelt võlausaldajatelt certifi- kaadid kokku ja siis kasutab „oma kanaleid“ nõude realiseerimiseks Venemaal.

Kokkuvõte

Arvestades, et VEB nõuete külmutamise motiiviks olnud Venemaa pretensioonid olid suuna- tud Eesti Vabariigi, mitte pankade ega nende klientide vastu, pidid VV ja EP (VV esindajana) esimeses järjekorras täitma põhiseadusest tulenevat kohustust tagada kõikide sertifikaadi- omanike võrdne kohtlemine ning astuma samme lahenduste leidmiseks – lisaks Venemaaga läbirääkimiste pidamisele otsima ka alternatiivseid lahendusi nõuete kompenseerimiseks sise- riiklike meetmetega. Alles pärast selle ülesande täitmist oleks saanud seada eesmärgiks riigile või EP-le kuuluvate sertifikaatide võimalikult suure kasuga realiseerimine. Huvide konflikti korral, mis seisnes selles, et riik oli ise sertifikaadiomanikuna õigustatud isikute hulgas, oleks tulnud lähtuda avalikust huvist, st riigi kui sertifikaadiomaniku varalistele huvidele oleks tul- nud eelistada nende sertifikaadiomanike huve.

VV ja EP oleksid pidanud oma tegevuse juhinduma eelnõuga põhiseaduse §-st 13, mille ko- haselt on igal ajal on õigus riigi ja seaduse kaitsele ning §-st 14, mille kohaselt on õiguste ja vabaduste tagamine seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus.

Põhiseaduse § 13 lg 1 teise lause kohaselt kaitseb Eesti riik oma kodanikke ka välisriikides. See säte hõlmab ka kohustust kaitsta Eesti kodanike (PS § 9 lg 2 kohaselt ka Eesti juriidiliste isikute) välismaal asuvat vara, kasutades vajadusel ka selliste ametkondade abi, mille töö- meetodite üksikasjad kujutavad endast riigisaladust. Sellest hoolimata peab olema tagatud kogu protsessi kontrollitavus pädevate järelevalveasutuste poolt ning positiivse resultaadi kor- ral oleks tulnud seda kasutada kõikide võlausaldajate nõuete rahuldamiseks.

Tartus, 28.08.2013

/allkirjastatud digitaallkirjaga/

Dr. iur. Lasse Lehis

Tartu Ülikooli finantsõiguse dotsent

Lisaküsimused ja vastused (allajoonitud) seoses õigusekspertiisiga

1. Riigikogu 1993. aasta 20. jaanuari otsusega (punkt 4) nähti ette Põhja-Eesti Aktsiapanga (PEAP) ja Balti Ühispanka (UBB) klientide nende nõuete kompenseerimine, mis olid seotud NSV Liidu Välismajanduspankas (edaspidi VEB pank) külmutatud kontodega. Seoses VEB pangas külmutatud korrespondentkontodega on väidetud, et need olid pankade, s.o PEAP ja UBB kontod ning klientidel (ettevõtetel, eraisikutel) vahetu seos korrespondentkontodega puudus, samuti ei olnud enamasti klientide otsustada see, milliste korrespondentpankade kaudu tema pank arveldas. Muu hulgas on väidetud, et pankade klientide lahterdamine klientideks, kelle raha külmutati, asendades nende nõuded pankade vastu VEB Fondi sertifikaatidega (ebakindel tingimuslik nõue rahatu VEB Fondi vastu) ning klientideks, kelle raha ei külmutatud, toimus meelevaldselt. Kas eelkirjeldatud viisil panga klientide eristamine (väidetav kliendi raha seotus VEB pangaga) oli panga klientide võrdset kohtlemist tagav? Kas oleks olnud õiglane jagada VEB pangas raha külmutamisest tulenev risk kõigi panga klientide, või siis kõigi välisarveldusi teostanud panga klientide vahel võrdselt? Näiteks IMF pankade päästmise kavas nähti ette kõigi raskustesse sattunud pankade klientide hoiuste vähendamine 10% võrra, samuti oleks Valitsus omandanud VEB panga arvetel külmutatud vahendid ja vahetanud need võlakirjade vastu.

Tuleks kontrollida, kuidas klientide nimekiri koostati. Ma oletan, et aluseks võeti täitmata ja laekumata maksekorraldused, mille alusel seoti panga klient korrespondentkontoga. See on selles mõttes meelevaldne, et klient ei kontrollinud makse liikumist pankade vahel ega selle kiirust. Võib öelda, et risk oli kõikidel kontoomanikel. Riigikohtu menetluses esitati ka menetlusosalistele küsimused, kas tol oli alternatiive – st kas välisarveldusi sai teha ilma VEB vahendusega. Teoreetiliselt oli see 1990. aasta lõpust võimalik, kasutades kommertspankade teenuseid, kes võisid teha otse arveldusi välispankadega. Praktikas ilmselt kasutati alternatiivseid võimalusi vähe.

2. Kui pärast VEB Fondi moodustamist selgus, et läbirääkimised Venemaaga raha tagasisaamiseks luhtusid, samuti ei tunnustanud VEB pank VEB Fondi külmutatud nõuete omanikuna ning sellega VEB Fondile Riigikogu 1993. aasta 20. jaanuari otsusega pandud ülesanne külmutatud nõuete rahuldamiseks osutus ebareaalseks (Riigikogu otsus täidetamatuks), siis kas riigil oli selles olukorras kohustus Riigikogu 1993. aasta 20. jaanuari otsus kehtetuks tunnistada ja asendada see toimiva regulatsiooniga (uute moodustega olukorra lahendamiseks)?

Minu tõlgenduse kohaselt jah. Tulenevalt Põhiseaduse §-dest 13 ja 14 tulenevatest kohustustest oleks tulnud seda teha.

3. Õigusliku arvamuse lk-l 4 on märgitud, et muu hulgas oleks tulnud saanud kasutada võimalusi teha nõuete tasaarvestusi VEB-st saadud laenudega. Eesti Panga siseauditi aruandele lisatud dokumendist 135 tuleneb, et tasaarvestusi üritati teha, kuid VEB pank neid ei arvestanud. Milline oleks võinud olla VEB Fondi poolt juriidiliselt korrektne käitumine selles olukorras?

Viitan siinkohal RAS Kunda Tehased laenuga seotud kohtuasjadele Riigikohtus 3-2-1-143-01 ja 3-2-1-92-02. Kuna Eestis asuvalt võlgnikult saab laenulepingust tuleneva kohustuse sisse nõuda hagiga Eesti kohtus, siis sai laenusaaja nõuete külmutamisega seondult (mh ka sertifikaadi omandamisest tulenev tasaarvestuse õigus) esitada vastuväite hagile. Õigusliku vaidluse tulemus sõltub mh ka sellest (nagu kohtuasjast 3-2-1-92-02 nähtub), millise riigi õigust vaidluses kohaldatakse (st kuidas tõlgendada laenulepingu sätet NSVL õiguse kohaldamise kohta – mh kas Vene Föderatsiooni Ülemnõukogu Presiidiumi 13. jaanuari 1992. a määrust nr 2172-1 saab lugeda „NSVL õiguse“ hulka kuuluvaks. Sellest sõltub ka tasaarvestuse lubatavus, sest Vene pool eeldatavasti viitab tasaarvestust välistava asjaoluna just viidatud määrust raha „külmutamise“ kohta. Tsiviilõiguse üldise põhimõtte kohaselt saab võlgnik nõude loovutamise korral (mida VEB Fondi nõuete „koondamine“ ja sertifikaadi müük endast kujutavad) esitada uuele võlausaldajale samad vastuväited, mis algsele. Seega välistaks „külmutamine“ Vene Föderatsiooni õiguse kohaldamisel tasaarvestuse. Samas kui kohaldada vaidluses Eesti õigust või laenulepingu sõlmimise ajal kehtinud NSVL tsiviilõiguse sätteid, siis võib tasaarvestus olla lubatav. NSVL õiguse puhul vajaks täpsustamist, kas tollaegne õigus lubas ühepoolset „külmutamist“ või tsiviilõigussuhete muul viisil ümberkujundamist riigivõimu aktiga.

4. VEB Fondi sertifikaatide tingimustes (punkt 8) nähti ette võimalus, et sertifikaadi valdaja võib vahetada sertifikaadi VEB Fondi volitusega nõude iseseisvaks teostamiseks VEB panga vastu. VEB pank VEB Fondi külmutatud nõuete omanikuna kunagi tunnustama ei hakanud. Ettevõtjatest sertifikaadi valdajatel puudus kliendisuhe VEB pangaga, VEB panga klientideks olid PEAP (varemalt Eesti Panga välisoperatsioonide valitsus) ja UBB, kelle klientideks olid omakorda Eesti ettevõtted. Sellest tulenevalt ei olnud Eesti ettevõtetel vahetult nõudeid VEB panga vastu, mida iseseisvalt teostada. Kas selles olukorras oli VEB Fondi sertifikaatide tingimustes VEB Fondile ette nähtud õigus sertifikaadi valdajatele volituste andmiseks nõude iseseisvaks teostamiseks tegelikkuses rakendatav?

Ilmselt mitte, sest Venemaa poolt vaadatuna välistas „külmutamine“ igasugused tehingud nõuetega ning seetõttu ei ole vahet, kas nõue esitati volikirja alusel PEAP nimel või nõude loovutamisest tulenevalt oma nimel. „Nõude iseseisva teostamise“ võimalusega võidi silmas pidada, et kui Venemaa pool mingil põhjusel lubab erandeid ja on teatud liiki isikutele nõus raha välja maksta (näiteks Venemaa residentidele), siis Eesti poolne VEB Fondi korraldus ei saaks seda takistada. Nõude tegelik realiseerimine saab sõltuda siiski ainult Venemaa Föderatsiooni õigusest (laenudega tasaarvestamise puhul teatud tingimustel ka Eesti õigusest, vt vastust küsimusele nr 3). Eraõiguslikul võlausaldajal ei saa kindlasti erinevalt avalikust võimust olla kohustust oma „saaki“ teistega jagada – st kui mõnel pangakliendil tekkis võimalus saavutada oma nõude rahuldamine, ei pidanud ta seda raha kandma Fondile. Riigil tuleneb see kohustus Põhiseaduse §-dest 13 ja 14.

Lasse Lehis
04.09.2013

Vastused VEB Fondi õigusekspertiisi lisaküsimustele

1. Eesti Panga „juures asuv“ fond

Formuleering „Eesti Panga juures“ ei tähenda seda, et tegu oleks EP struktuuriüksusega või et EP oleks pidanud võtma vastutuse fondi kohustuste eest. Tol ajal reguleeris juriidiliste isikute moodustamist üldseadusena Eesti NSV tsiviilkoodeks. Nõukogude õiguses kuulusid juriidilised isikud suuremalt jaolt riigivõimu struktuuri ja hierarhiasse, igal juriidilisel isikul oli oma „kõrgemalseisev organisatsioon“. Näiteks esimesed eraettevõtlike vormid – kooperatiivid ja väikeettevõtted, tuli algselt luua mõne riikliku ettevõtte „juures“. Tolle aja õiguskorras võis „juures“ tähendada kas alluvust (analoogselt praegu kontserni struktuuridele) või organisatsioonilist teenindamist (sarnaselt näiteks praegusele Eesti Panga „juures asuvale“ Finantsinspeksioonile).

Viitan täiendavalt ka tol ajal kehtinud Eesti Vabariigi pangaseaduse alusel Ülemnõukogu 15.03.1990 otsusega kinnitatud Eesti Panga põhikirja sätetele:

Paragrahv 3. Eesti Pank on isemajandav juriidiline isik, kes vastutab oma kohustuste eest kogu talle kuuluva varaga. Eesti Pank ei vastuta Eesti NSV kohustuste eest. Eesti NSV ei vastuta Eesti Panga kohustuste eest, välja arvatud juhul, mil Eesti NSV võtab endale sellise vastutuse.

Paragrahv 35. Eesti Pangal ning talle alluvatel asutustel, organisatsioonidel ja ettevõtetel on Eesti NSV riigivapi kujutisega pitsat.

Paragrahv 36. Eesti Pangal on õigus moodustada enda alluvuses ettevõtteid, mis on vajalikud Eesti Panga ülesannete täitmiseks, sealhulgas paberraha tootmine, selleks vajaliku paberi tootmine, metallraha valmistamine jne., ning olla niisugustes ettevõtetes osanikuks või aktsionäriks.

2. Eesti Pank kui fondi haldaja Eesti Vabariigi nimel

Eesti Panga ülesannet hallata fondi „Eesti Vabariigi nimel“ tuleb mõista kui kohustust tagada fondi tegevuseks vajalik organisatsiooniline korraldus (nt tööruumid, personal, asjaajamine, nõuete omanike väljaselgitamine, nende teavitamine jne).

Riigikogu otsuses ei olnud selgelt piiritletud Fondi „haldaja“ ja juhatuse volituste vahet, näiteks käitumisjuhised olukorras, kui kreditorite valitud juhatuse ja Eesti Panga vahel oleksid tekkinud erimeelsused. Need küsimused oli võimalik lahendada fondi põhikirjas.

Riigikogu otsuse seletuskirjas märgitud pankade päästmise eesmärk oli fondi loomisega saavutatud, edaspidise tegevuse eesmärk sai ja pidi olema kreditoride nõuete rahuldamiseks võimaluste otsimine (loomulikult nende volituste ja võimaluste piires, mis fondil olla said).

3. korrespondentsuhe

„Korrespondentsuhe“ ja „korrespondentarveldus“ tähendavad pankadevahelisi vastastikuseid arveldusi seoses panga klientide maksete edastamise ja laekumisega. Korrespondentkontol olev raha kuulub pangale. Edastades kliendi maksekorralduse, tekib pangal kohustus korrespondentpanga ees. Kliendile laekunud maksete ulatuses tekib korrespondentpangal kohustus arveldava panga ees. Need vastastikkused nõuded tasaarvestatakse kokkulepitud perioodi lõpus. Panga kliendil ei teki suhet korrespondentpangaga.

Panga kliendi nõue sai olla „seotud“ korrespondentkontol oleva raha külmutamisega ainult selle tõttu, et külmutamise tulemusena jäi kliendi kontolt maksekorralduse täitmisel maha kantud raha välispanka üle kandmata või välismaalt laekunud raha jäi kliendi kontole kandmata.

4. küsimus: kliendi nõuete fikseerimise aeg

Kui Riigikogu otsuses ei ole märgitud muud aega, siis tuleks lähtuda nõuetest otsuse vastuvõtmise päeva seisuga, sest selle päeva seisuga tuleks lugeda nõuded panga suhtes lõppenuks ja kohustused ülelainuks fondile. Eelduslikult ei oleks nõuete maht ja struktuur tohtinud muutuda selle aja jooksul, mil Venemaa VEB konto „külmutas“. Kui pangad olid vahepealse aja jooksul eelistanud mõnda klienti teisele ning rahuldanud tema nõude muu raha arvelt, siis kuna isiku nõue oli täidetud, ei saanud Riigikogu otsus selliseid kliente enam puudutada. Kui pangad olid jäänud kliendile võlgu mingil muul põhjusel, mis ei olnud seotud VEB kontoga, siis need kliendid oleks tulnud Fondi nõuete hulgast samuti välistada ning nendel säilis nõudeõiguse pankade suhtes.

Tartus, 03.03.2014

/allkirjastatud digitaallkirjaga/

Dr. iur. Lasse Lehis

Tartu Ülikooli finantsõiguse dotsent

UURINGUAKT nr 14U-DM0001

Tallinn, Tervise 30

04.02.2014

Uuringu taotleja	Riigikogu VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamise uurimiskomisjoni esimees Rainer Vakra
Asjaolud	VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamine
Taotlus	Koostatud: 15.01.2014 Saabunud: 16.01.2014
Uurimiseks esitati	Vaidlustatud materjal: 1. Dokument B, Внешэкономбанк kirja 14.09.94 nr 32/0897 koopia – 1 lehel Võrdlusmaterjal: 1. Внешэкономбанк kiri 30.01.95 nr 89/1101 (Dokument 61/2) (09.02.1995_ep_resolutsioon_veb_31.01_kirjale_ja_algne_vastu_s.pdf) 2. Внешэкономбанк kiri 21.12.93 nr 62/3302 (21.12.1993_veb_kiri_eple_rah_a_ei_saa.pdf) 3. Внешэкономбанк kiri 20.10.94 nr 681/33-DBD (Dokument 64/3) (20.10.1995_vao_optintorg_nouete_valjakandmine_fondist_anti_vene_riigilaenu_obligatsioone.pdf) 4. Eesti Panga arhiivist Внешэкономбанк kiri 30.01.95 nr 89/1101 (dokument 61/2) numbriga 5 – 1 lehel 5. Eesti Panga arhiivist resolutsioonileht kirjale (EP reg. nr 93) numbriga 3 – 1 lehel (dokument 61/1)
Uuringumaterjali täiendamine	Taotlus esitatud: 20.01.2014 Täiendmaterjal saabunud: 27.01.2014
Uuringu liik	Dokumendiuuring
Ülesanne	1. Mis sõna on kirjutatud dokumendis 61/1 sõna „veebruari“ asemele? 2. Kas dokumendi B puhul võib olla tegemist dokumendi 61/2 koopiast võetud elementide põhjal loodud näilise (tegeliikkuses mitteeksisteeriva) dokumendi koopiaga?
Ekspertid	Kohtuekspert Kairi Kriiska-Maiväli Tel 663 6654, e-post kairi.kriiska@ekei.ee Kohtuekspert Kaja Rodi Tel 663 6650, e-post kaja.rodil@ekei.ee

Uuringute kirjeldus

Uuringuks esitati vaidlustatud panga „Внешэкономбанк“ kirja koopia paberil ja võrdluseks panga „Внешэкономбанк“ kirjad elektrooniliselt pdf-failidena ning kiri ja selle resolutsioon Eesti Panga arhiivist. Vaidlustatud ja võrdluseks esitatud dokumente uuriti visuaalselt, kasutades dokumendiuuringute eriseadet videospektraalvõrdlejat VSC6000 ja stereomikroskoopi Leica M205 FA. Dokumentide kujutiste võrdlemiseks ja illustreeriva materjali valmistamiseks kasutati arvutiskannerit ja Adobe Photoshop CS2 tarkvara.

Kriiska

Rodi

Vaidlustatud dokument on valgel A4 formaadis kirjapaberil valmistatud koopia, mille üleval paremas servas on hariliku pliiatsiga kirje „DOKUMENT B“. Dokumendil on ülal vasakul panga „Внешэкономбанк“ kirjaplangi rekvisiidid: logo, nimetused ja joonjaotused sissekannete jaoks ning kõige all tekstist paremal ja vasakul nurktähised. Lahtritest paremal on adressaadi andmed kolmes reas. Lehe keskosas on kolm rida teksti ning selle all kirja koostaja andmed ja allkiri. Tekst on tugevate moonutustega: trükitähed on ebaühtlased, kirjaread on lainelised. Paberi pinnal, kogu lehe ulatuses on erineva suuruse ja konfiguratsiooniga täppe ja 15 mm alläärest ebaühtlane joon. Kirjeldatud defektid on iseloomulikud koopiadefektid, mis tulenevad koopiaseadme omadustest ja koopia tegemise keskkonnast, nagu määrdumistest klaasil ja muust juhusliku iseloomuga saastumisest. Kirjeldatud tunnuste alusel võib öelda, et tegemist ei ole esmase koopiaga. Eelnevate koopiate arvu ja nende valmistamiseks kasutatud seadmeid ei ole võimalik tuvastada. Käesoleva koopia hallika varjundiga kujutised koosnevad värvilistest tooneriteraketest, seega on see koopia valmistatud värvainena värvilist toonerit kasutava väljundseadmega. Koopia valmistamiseks kasutatud seadet on võimalik tuvastada võrdlusmaterjali abil.

Võrdluseks esitatud skanneeritud dokumendid on salvestatud pdf-failidena. Võrdluskirjadel asetsevad panga „Внешэкономбанк“ kirjaplangi rekvisiidid lehe ülaseravas (ligikaudu 10 mm lehe ülaseravast) ja nurktähised adressaadi lahtri ülaseravas tähistavad adressaadi andmete kohta. Kõigil võrdlusedokumentidel on lehe allservas paremal trükikoja impressum. Seega on elektrooniliste failide aluseks trükitud plankidele vormistatud kirjad või nende koopiad.

Täiendavalt Eesti Panga arhiivist saadud ja originaalmaterjaliks liigitatud panga „Внешэкономбанк“ kiri 30.01.95 nr 89/1101 numbriga 5 on koopia panga „Внешэкономбанк“ rekvisiitidega kirjast koos tekstiga 8-l real ja allkirjaga А. П. Носко nimelt, millele on nõelprinteriga lisatud adressaadi andmed: „Президенту...“, sinise värvainega kirjutusvahendiga (pastapliiatsiga) kuupäev ja kirja number, kuupäevas musta värvainega kirjutusvahendiga (pastapliiatsiga) „27“ maha tõmmatud ja kirjutatud „30“. Allääres on musta värvainega templijalg „EESTI PANK SAABUNUD...“, kus number ja kuupäev on kirjutatud musta värvainega kirjutusvahendiga (pastapliiatsiga). Seega dokumendi plank, tekst ja allkiri on koopia, ülejäänud sissekanded on esmased ehk originaalsed.

Eelpool kirjeldatud dokumendi juurde kuuluv resolutsioonileht numbriga 3 on toonervärvainel põhineva väljundseadmega (laserprinter, koopiamasin) valmistatud plank, millele on tehtud sissekandeid erinevate kirjutusvahenditega. Võttes arvesse käekirjaekspertidele püstitatud ülesannet uurida resolutsioonil sissekandeid ühise kirjutaja tuvastamise eesmärgil, uuriti käsikirjalisi kandeid infrapunase luminesentsi tingimustes kirjutusvahendite värvainete eristamiseks või samastamiseks. Kuupäev „09“, ja selle all osaliselt loetavad tähed ja lehe keskel allkiri on kirjutatud samaliigilise musta värvainega kirjutusvahendiga (tindipliatsiga), tõenäoliselt sama kirjutusvahendiga. Paremal pool on resolutsioon musta värvainega kirjutusvahendiga (tindipliatsiga), mis on tehtud eelmistest sissekannetest erineva kirjutusvahendiga. Sõna „tähtaeg“ järel on kirjutatud täht „K“ sinise värvainega kirjutusvahendiga (pastapliatsiga), mis on läbikriipsutatud musta värvainega kirjutusvahendiga (tindipliatsiga), mis omakorda on erinev teistest musta värvainega sissekannetest sellel dokumendil. (Vt Lisa 1 pilt 1)

Kokkuvõtteks – resolutsioonilehele on tehtud sissekandeid ja märkusi nelja erineva kirjutusvahendiga, kusjuures osaliselt loetavad tähed kuupäeva all on kirjutatud erineva kirjutusvahendiga võrreldes parempoolse resolutsiooniga neljal real. Uuringuga ei ole üheselt

tuvastatav, kas on tegemist sõna „veebruär“ mahakriipsutamisega ja asendamisega sõnaga „märts“, või on see mingi muu sõna või märg (vt Lisa 1 pilt 2).

Võrreldes vaidlustatud dokumenti B võrdlusdokumentidega tuvastati, et vaidlustatud dokumendil ei paikne panga Внешэкономбанк kirjaplangi rekvisiidid lehe ülaseravas, vaid ülemisest servast 45 mm kaugusel. Vaidlustatud dokumendil puuduvad adressaadi andmete juures nurktähised ja lehe allservas trükikoja impressum, järelikult kiri ei ole koostatud analoogselt trükitud plangile, nagu võrdluseks esitatud dokumendid.

Võrreldes omavahel vaidlustatud dokumenti B ja võrdlusdokumenti 61/2, võttes arvesse proportsionaalset suuruste vahet ja vaidlustatud dokumendi koopia moonutusi, tuvastati allkirjade kokkulangevus ulatuses, mis väljub käsitsi tehtud kirjete loomuliku varieeruvuse piiridest (vt Lisa 1 pilt 3). Seega on kokkulangevus kordumatu ja need allkirjakujutised on ühe ja sama käsitsi kirjutatud allkirja koopiad.

Uurides rekvisiitide kuupäeva ja kirja numbril joonjaotust tuvastati kuupäeva joonjaotuse joone katkendlikkus ning selle juures mitmeid täppe, mis on iseloomulikud koopialt algteksti mittetäieliku eemaldamisega kaasnevatele defektidele. Ühildades võrdlusdokumendi rekvisiidid vaidlustatud dokumendi rekvisiitidega, võttes arvesse proportsionaalset suuruste vahet ja vaidlustatud dokumendi koopia moonutusi tuvastati, et defektid täppidena langevad kokku võrdlusdokumendi kuupäeva allservaga. Faksinumbri „5“ all on väike diagonaalne kriips, mis langeb kokku võrdlusmaterjalil oleva kirjanumbri kaldkriipsu ülemise osaga (vt Lisa 1 pilt 4). Seega on vaidlustatud dokumendile panga „Внешэкономбанк“ kirjaplangi jälgendamise eesmärgil selle rekvisiidid osaliselt monteeritud kasutades selleks võrdlusdokumendi plangi rekvisiite, mille joonjaotusest on eelnevalt käsikirjalised sissekanded kustutatud.

Uuringutest saab järeldada, et vaidlustatud dokumenti originaalkujul ei eksisteeri. Selle dokumendi valmistamiseks on kasutatud panga „Внешэкономбанк“ plangile vormistatud kirja nr 89/1101 kuupäevaga 30.01.95, mille koopialt on eemaldatud tekst ja kirjed, jättes allkirja A. П. Носко nimelt ja panga „Внешэкономбанк“ rekvisiidid ning lisades rekvisiitide joonjaotusesse kuupäeva ja kirja numbrit tähistavad kirjed. Eesti Panga arhiivist võrdluseks saadud originaaldokumendil on Внешэкономбанк plang, tekst ja allkiri A. П. Носко nimelt samuti koopia kujul.

Uuringu tulemus

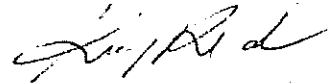
1. Resolutsioonilehel (dokument 61/1) ei ole üheselt tuvastatav, kas käsitsi kirjutatud kuupäeva „09“ juures on tegemist sõna „veebruär“ mahakriipsutamisega ja asendamisega sõnaga „märts“ või on see mingi muu sõna või märg. Kuupäev „09“ ja sõnale „märts“ sarnanev kirje selle juures on tehtud erineva kirjutusvahendiga võrreldes parempoolse käsitsi kirjutatud tekstiga.
2. Uuringuks esitatud dokumenti B originaalkujul ei eksisteeri, see on koopia, mille monteerimiseks on kasutatud panga „Внешэкономбанк“ 30.01.95 kuupäevaga kirja № 89/1101 (dokument 61/2) plangi rekvisiite koos allkirja koopiaga A. П. Носко nimelt. Täiendavalt Eesti Panga arhiivist saadud „Внешэкономбанк“ kiri 30.01.95 nr 89/1101 numbriga 5 on koopia „Внешэкономбанк“ logoga kirjast koos tekstiga 8-l real ja

allkirjaga A. Il. Hocko nimelt, ülejäänud sissekanded sellel kirjal on esmased ehk originaalsed.

Märkus: Paberitel esitatud uurimismaterjal tagastatakse kirjaga.

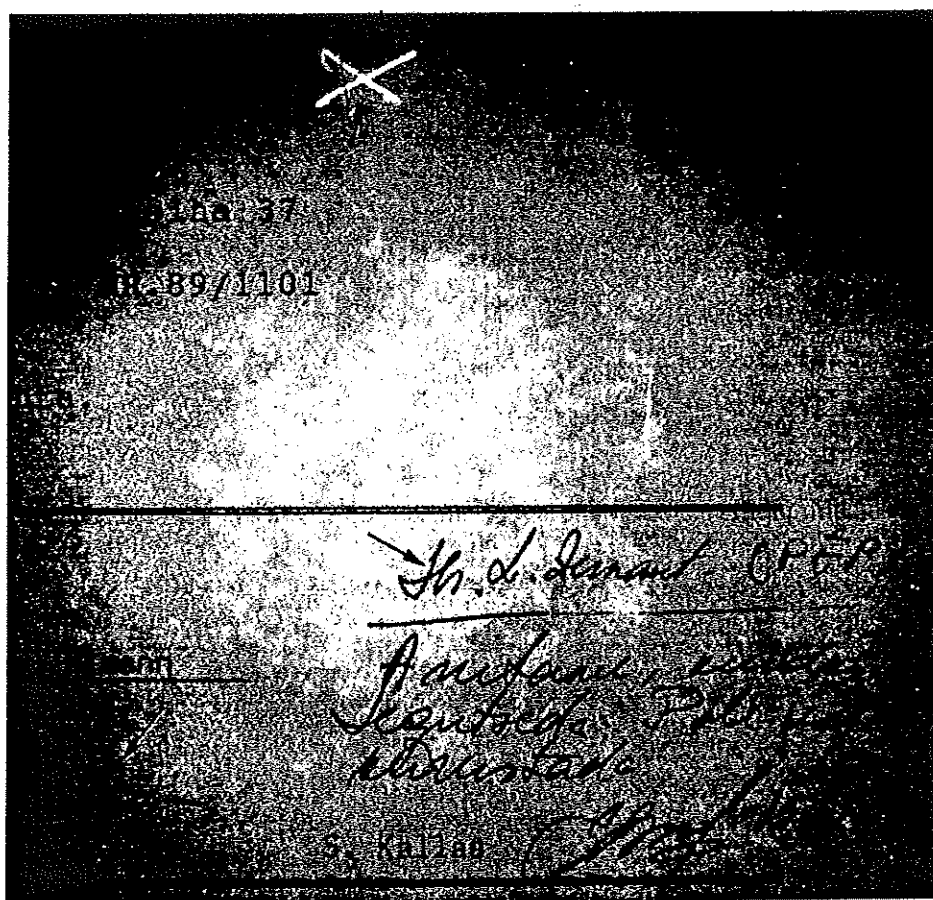
Kairi Kriiska-Maiväli
Ekspert

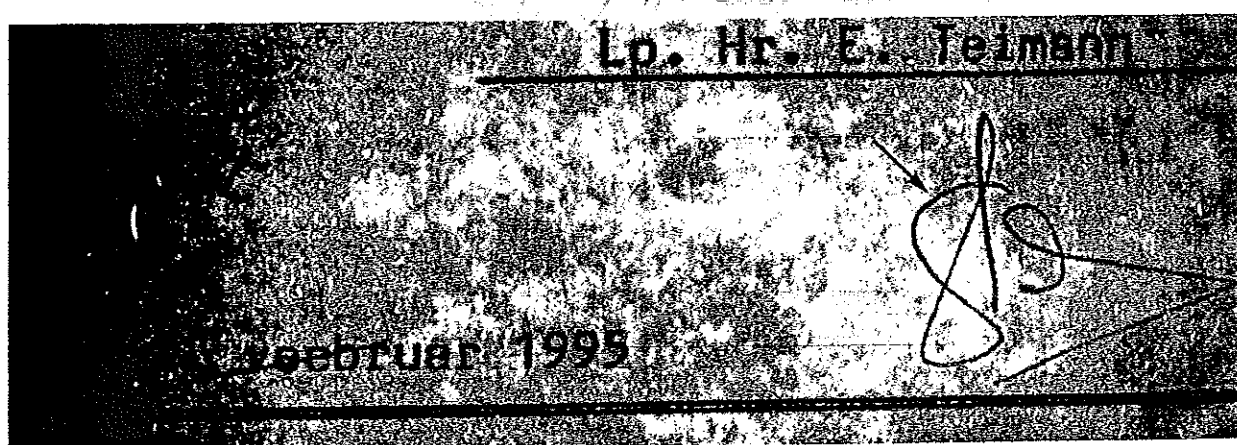
Kaja Rodi
Ekspert

Lisad: Pildid 4 lehel

Pilt 1 Kirjutusvahendite värvainete võrdlus infrapunase luminesentsi tingimustes

Neli erinevat kirjutusvahendit

Samaliigilised värvained

Pilt 2 Suurendatud kirje resolutsioonilehelt

"09." ~~veeb~~
~~ma~~

~~ma~~

Kullamäe

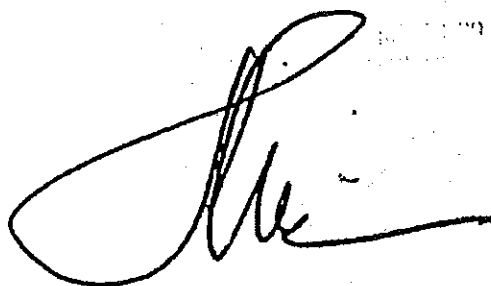
Pilt 3 Allkirjakujutiste võrdlus

Allkirjakujutis Внешэкономбанк kirjalt 14.09.94 nr 32/0897 (vaidlustatud dokument B)

A. П. Носко

Allkirjakujutis Внешэкономбанк kirjalt 30.01.95 nr 89/1101 (võrdlusedokument 61/2)

A. П. Носко

Vaidlustatud dokumendi ja võrdlusedokumendi allkirjakujutiste ühildamine

A. П. Носко
A. П. Носко

Pilt 4 Rekvisiitide võrdlus

Rekvisiidid Внешэкономбанк kirjalt 14.09.94 nr 32/0897 (vaidlustatud dokument B)

ВНЕШЭКОНОМБАНК

Банк
внешнеэкономической деятельности СССР

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

119121 Москва Г-3, Плющиха, 37
Телекс: 412232, Факс: 207-05-89 1
14.09.1994 № 32/0897
На № 16 15 14 от 2

Rekvisiidid Внешэкономбанк kirjalt 30.01.95 nr 89/1101 (võrdlusdokument 61/2)

ВНЕШЭКОНОМБАНК

Банк
внешнеэкономической деятельности СССР

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ

119121 Москва Г-3, Плющиха, 37
Телекс: 412232, Факс: 207-05-89 1
30.01.1995 № 89/1101
На № 16 15 14 от

UURINGUAKT nr 14U-DK0001

Tallinn, Tervise 30

05.02.2014

Uuringu taotleja	VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamise uurimiskomisjoni esimees Rainer Vakra
Asjaolud	VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamine
Uuringu taotlus	Koostatud: 15.01.2014 Saabunud: 16.01.2014
Uuringuks esitati	Uuringuobjektid: - Eesti Panga arhiivist resolutsioonileht kirjale (EP reg. nr 93) numbriga 3 (dokument 61/1) – originaal 1 lehel; - käsikirjalised märkmed (dokument 61/5) – originaal 1 lehel; - Eesti Panga 1-2-1/653 05.04.1995 vastuskiri VEB-le, milles antakse kinnitus Vene residentide kontojäägi kohta (dokument 62/2) – koopia 1 lehel; - Riigikontrolli poolt edastatud dokument (dokument A) - skaneeritud dokumendi väljatrükk 1 lehel; Võrdlusmaterjal: - 19.06.96 resolutsioonileht: lk 14 rahandusministeeriumi poolt Riigikontrollile esitatud dokumendid Vabariigi Valitsuse ja Eesti Panga vahel sõlmitud lepingust ja selle aluseks olevatest dokumentidest, RKTR_1199_2-1.4_1072_017-1_183-220.pdf (dokument D) - skaneeritud dokumendi väljatrükk 1 lehel; - 17.09.93 resolutsioonileht – originaal 1 lehel; - 17.07.96 registreerimis-resolutsioonileht – originaal 1 lehel; - 06.06.96 E. Teimanni resolutsioon Lepik ja Luhaäär advokaadibüroo 06.06.1996 kirjale – originaal 1 lehel; Tutvumismaterjal: - Eesti Panga 24.01.2014 akti nr 5 koopia: arhivaalide ajutiseks kasutamiseks üleandmine 1 lehel; - Eesti Panga 1-2-1/653 (kuupäevata) vastuskiri VEB-le, milles antakse kinnitus Vene residentide kontojäägi kohta – originaal 1 lehel; - Lepik ja Luhaäär advokaadibüroo 06.06.1996 kiri – originaal 1 lehel; - VEB kiri 30.01.1995 nr 89/1101 – originaal 1 lehel; - VEB kiri 20.10.1994 nr 681/33-DBD – koopia 1 lehel
Uuringumaterjali täiendamine	Taotlus esitatud: 20.01.2014 Täiendmaterjal saabunud: 27.01.2014
Uuringu liik	Käekirjauuring
Uuringu ülesanne	1. Kas dokumendis 61/1 on sõna "veebruär" asemele kirjutatud teise sõna sama isik, kes on kirjutatud teksti, kuupäeva ja allkirja dokumendi 61/1 paremale poolele ning kes on täitnud resolutsioonilahtri dokumendil D? 2. Kas dokumendis 62/2 on kirja numbri ja kuupäeva kirjutatud sama isik, kes on kirjutatud teksti, kuupäeva ja allkirja dokumendi 61/1 paremale poolele ning täitnud

Liina Kaur

Rainer Vakra

	resolutsioonilahtri dokumendil D 3. Kas teksti dokumendis 61/5 ja dokumendis A on kirjutatud sama isik?
Eksperdid	Kohtuekspert Liina Eskor tel 6636653, e-post liina.eskor@eeki.ee Kohtuekspert Helle Randmäe tel 6636651, e-post helle.randmae@eeki.ee

Uuringute kirjeldus, tulemuste hindamine ja uuringu tulemuse põhjendus

Uuringuks esitatud vaidlustatud ja võrdlusmaterjali uuriti visuaalselt ning stereomikroskoobiga Leica MZ75.

Vaidlustatud materjaliks on dokumendil tähistusega 61/1 all vasakus servas olev sõna (kuupäeva „09“ all), dokumendil tähistustega 62/2 kirja number ja kuupäev ning dokumentidel tähistustega A ja 61/5 olevad käsikirjalised tekstid.

Vaidlustatud materjali hinnang: võimaldab uuringut teostada, kuigi osa dokumentidest on esitatud koopiadena.

Võrdlusmaterjali hinnang: võimaldab uuringut teostada.

Eesti Panga resolutsioonilehel VEB 30.01.1995 kirjale (dokument tähistusega 61/1) vasakus servas kuupäeva „09.“ veebruar 1995 all olevas sõnas on eristatavad tähed „tinglik 9“, „m“, „a“, „x“, „kaarjas element“. Tähed on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on ilustatud. Suurus on peamiselt väike, „tinglik 9“ on suurem. Kalle varieerub paremkaldest püstkirjani. Hajusus varieerub – hajutatud kuni hajutamata. Vaidlustatud kirje on lühike ja suhteliselt väheinformatiivne, kuna selgelt eristatavad on ainult kolm tähte.

Vastavalt uuringuaktile 14U-DM0001 on kuupäev „09“, selle all osaliselt loetavad tähed ja lehe keskel olev allkiri kirjutatud samaliigilise kirjutusvahendiga, tõenäoliselt sama kirjutusvahendiga. Paremal pool olev resolutsioon on kirjutatud eelmistest sissekannetest erineva kirjutusvahendiga.

Võrdluseks esitatud sama dokumendi (tähistusega 61/1) resolutsioonilahtris paremal poolel olev tekst ja kuupäev ning 19.06.96 resolutsioonilehel (dokument tähistusega D) resolutsioonilahtris olev tekst ja kuupäev, samuti 17.09.93 resolutsioonilehel, 17.07.96 registreerimis-resolutsioonilehel ja 06.06.96 resolutsioonil Lepik ja Luhaäär advokaadibüroo 06.06.1996 kirjale olevad tekstid on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Suurus on peamiselt keskmine, mõni täht ka väiksem või suurem. Kalle on paremale. Hajusus varieerub – hajutatud kuni hajutamata.

Võrreldes Eesti Panga resolutsioonilehel VEB 30.01.1995 kirjale (dokument 61/1) vasakus servas kuupäeva „09.“ veebruar 1995 all olevat sõna sama dokumendi resolutsioonilahtris paremal poolel oleva tekstiga ja ülejäänud võrdluseks esitatud tekstidega ilmnesid lahkuminekul liikumise vormis „x“ 1. elemendi kirjutamisel (vaidlustatult silmusega, võrdlusel diagonaalne sirge) ja 1.+2. elemendi sidumisel (vaidlustatult kattuvliikumise, võrdlusel teravnurga või kaarega). Nimetatud lahkuminekul ning erinevate kirjutusvahendite kasutamine viitavad, et Eesti Panga resolutsioonilehel VEB 30.01.1995 kirjale (dokument

Liina Eskor

Helle Randmäe

61/1) vasakus servas kuupäeva „09.“ veebruar 1995 all oleva sõna ja võrdluseks esitatud tekstide kirjutajateks on erinevad isikud.

Koopiana esitatud Eesti Panga 1-2-1/653 05.04.1995 vastuskirjal VEB-le (dokument tähistusega 62/2) olev kirja number ja kuupäev on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Suurus on väike, kalle on paremale. Numbrid on hajutamata. Numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed.

Vaidlustatud numbrite võrdlemisel Eesti Panga resolutsioonilehel VEB 30.01.1995 kirjale (dokument 61/1) resolutsioonilahtris paremal poolel olevate numbritega ja 19.06.96 resolutsioonilehel (dokument D) resolutsioonilahtris olevate numbritega, samuti 17.09.93 resolutsioonilehel, 17.07.96 registreerimis-resolutsioonilehel ja 06.06.96 resolutsioonil Lepik ja Luhaäär advokaadibüroo 06.06.1996 kirjale olevate numbritega ilmneseid kokkulangevused üldtunnustes käekirja väljatöötatuse astmes, hajususes ja kaldes ning eritunnustes liikumise vormis „9“ elementide kirjutamisel, „9“ ja „0“ alguspunkti paigutuses, samuti „0“ sidumisel järgneva numbriga. Kuna vaidlustatud numbrid ei ole täies ulatuses võrreldavad (võrdluses puudub „4“), numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed ja vaidlustatud dokument on esitatud koopiana, ei ole võimalik määrata, kas kirja number ja kuupäev Eesti Panga 1-2-1/653 05.04.1995 vastuskirjal VEB-le (dokument tähistusega 62/2) on kirjutatud sama isiku poolt, kes on kirjutanud kirjed võrdluseks esitatud dokumentidel.

Vaidlustatud käsikirjalised tekstid dokumendil tähistusega 61/5 on kirjutatud üle keskmise väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Suurus varieerub keskmisest suureni. Kalle on paremale. Hajusus varieerub – keskmine kuni hajutamata. Vaidlustatud kirjed koosnevad trükitähtedest ja numbritest, mis on kohati kahekaupa seotud.

Vaidlustatud koopiana esitatud käsikirjalised tekstid dokumendil tähistusega A on kirjutatud üle keskmise väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Suurus on peamiselt keskmine, üksikute tähtede osas suur. Kalle on põhiosas paremale, üksikud tähed on püstkirjas. Hajusus varieerub – keskmine kuni hajutamata. Vaidlustatud kirjed koosnevad trükitähtedest ja numbritest, mis on kohati kahekaupa seotud.

Dokumentidel tähistusega 61/5 ja A olevate vaidlustatud tekstide omavahelisel võrdlemisel ilmneseid kokkulangevused kõigis üldtunnustes ning järgnevates eritunnustes:

ERITUNNUSED	TÄHED JA TÄHEELEMENTID	KOKKULANGEVUSED
Tähe ehitus	„D“	trükitähtede hulgas D-kujuline
Liikumise vorm tähtede ja täheelementide kirjutamisel	„S“ algusosa	variandis kitsas silmus
	„S“ lõpuosa	variandis lai silmus
	„K“ 2. element	variandis kaarjas-nurklik
	„D“ 2. element	lõpeb suure kaare või silmusega
Liikumise vorm täheelementide sidumisel	„1“ 1.+2. element	kattuvliikumisega
	„9“ 1. ja 2. element	sidumata
	„3“ 1.+2. element	variandis kitsa silmusega
	„4“ 1.+2. element	variandis teravnurgaga
	„E“	elementid sidumata
Liikumiste arv	„U“	kahe-elementiline
Liikumissuuna iseärasused	„3“ 2. element	variandis lõpeb reflektorse nurgaga paremale
Punktide asetus	„8“ alguspunkt	variandis üleval keskel

Eespool märgitud tunnused, olles püsivad ja isikupärased, moodustavad ühtse käekirjatunnuste kogumi, mis on aluseks arvamusele, et vaidlustatud tekstid dokumentidel 61/5 ja A on kirjutatud ühe isiku poolt.

Uuringu tulemus

1. Eesti Panga resolutsioonilehel VEB 30.01.1995 kirjale (dokument 61/1) sõna "veebru" asemele kirjutatud teise sõna võrdlemisel sama dokumendi (61/1) resolutsioonilahtris paremal poolel olevate kirjetega, 19.06.96 resolutsioonilehe (dokument D) resolutsioonilahtri kirjetega ning ülejäänud võrdlusmaterjaliga tuvastati viiteid, et kirjutajateks on erinevad isikud.
2. Koopiana esitatud Eesti Panga 1-2-1/653 05.04.1995 vastuskirjas VEB-le (dokument 62/2) kirja numbri ja kuupäeva võrdlemisel Eesti Panga resolutsioonilehel VEB 30.01.1995 kirjale (dokument 61/1) resolutsioonilahtri paremal poolel olevate kirjetega, 19.06.96 resolutsioonilehel (dokument D) resolutsioonilahtris olevate kirjetega ning ülejäänud võrdlusmaterjaliga ilmnes, et ei ole võimalik määrata, kas need on kirjutatud sama isiku või erinevate isikute poolt.
3. Käsikirjalised tekstid dokumentides 61/5 ja A on kirjutanud sama isik.

Märkus: uuringuks esitatud materjal tagastatakse kaaskirja alusel uuringu taotlejale.

Liina Eskor
Ekspert

Helle Randmäe
Ekspert

UURINGUAKT nr 14U-DK0004

Tallinn, Tervise 30

12.05.2014

Uuringu taotleja	Riigikogu VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamise uurimiskomisjoni poolt volitatud nõunik Tiina Ojasalu
Asjaolud	VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamine
Uuringu taotlus	Koostatud: 09.04.2014 Saabunud: 14.04.2014
Uuringuks esitati	Uuringuobjektid: - Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavand (kuupäevata) - originaal 1 lehel (DOK 33); - Eesti Panga vastuskiri nr 1-2-1/653 05.04.1995 VEB-le - koopia 1 lehel (DOK 34); Võrdlusmaterjal: - DOK 1: Eesti Panga kiri 18.01.1994 (S. Kallas) - originaal 1 lehel; - DOK 3: Eesti Panga kirja 14.03.1995 (U. Kaju) teine eksemplar - koopia 1 lehel; - DOK 4: Eesti Panga kirja teine eksemplar (U. Kaju), viseeritud 23.03.1995 A. Martini poolt - koopia (välja arvatud kirje „23.03.1995“) 1 lehel; - DOK 5: Eesti Panga 4.04.1995 kiri nr 1-3/292 - originaal 1 lehel; - DOK 9: Eesti Panga kiri 9.08.1995 nr 1-2/1263 (V. Kraft) - originaal 2 lehel; - DOK 11: Eesti Panga kiri 30.08.1995 nr 1-2/499 (C. Greim) - koopia (välja arvatud kirje „1-2/499“) 1 lehel; - DOK 12: Eesti Panga kirja 5.09.1994 (V. Kraft) ära kiri - originaal 1 lehel; - DOK 14: Eesti Panga kiri 13.12.1994 (V. Kraft) - koopia 2 lehel; - DOK 15: Eesti Panga kiri 13.12.1994 nr 1-3/2116 (V. Kraft) - originaal 1 lehel; - DOK 18: Eesti Panga kiri 09.05.1996 nr 1-2/640 (V. Kraft) - originaal 1 lehel; - DOK 23: Eesti Panga kirja 12.10.1994 nr 1-4/1027 (E. Teimann) ära kiri - originaal 1 lehel; - DOK 24: Eesti Panga kirja 31.10.1994 nr 1-4-1/2448F (E. Teimann) ära kiri - originaal 1 lehel; - DOK 27: Eesti Panga kirja 5.12.1997 (V. Kraft) - originaal 2 lehel; - DOK 29: Eesti Panga kiri 26.06.1998 - originaal 1 lehel; - DOK 41: käsikirjalised märkmed - originaal 1 lehel
Uuringu liik	Käekirjauuring
Uuringu ülesanne	1. Kas Eesti Panga 5.04.1995 kirjale nr 1-2-1/653 (DOK 34) on numbri ja kuupäeva märkinud isik, kes on: a) teinud Eesti Panga 18.01.1994 kirjale märke kuupäevaga 27.01.94 (DOK 1), märkinud 23.02.1995 kirja teisele eksemplarile (DOK 3) numbri ja kuupäevad, kirjutanud

Liina Kallaste

[Handwritten signature]

	kirjale viisa kuupäevaga 23.03.95 (DOK 4); b) kirjutanud Eesti Panga 9.08.1995 kirja nr 1-2/1263 teisele lehele viisa kuupäevaga 7.08.95 (DOK 9, lk 2), viisa kuupäevaga 13.12.94 Eesti Panga 13.12.1994 kirja teisele lehele (DOK 14, lk 2), viisa kuupäevaga 13.12.94 Eesti Panga 13.12.1994 kirjale nr 1-3/2116 (DOK 15); c) märkinud kirja numbri nr 1-2/499 Eesti Panga 3.08.1995 kirjale (DOK 11); d) kirjutanud allkirja ja kuupäeva 5.09.94 kirja ära kirjale (DOK 12); e) märkinud allkirja ja kuupäeva 12.10.94 kirja 12.10.1994 nr 1-4/1027 ära kirjale (DOK 23) ning allkirja ja kuupäeva 31 X 94 kirja 31.10.94 nr 1-4-1/2448F ära kirjale (DOK 24); f) kirjutanud käsikirjalise vastuskirja kavandi (DOK 41) VEB panga kirjale. 2. Kas Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavandi (DOK 33) on allkirjastanud sama isik, kes on allkirjastanud Eesti Panga 5.04.1995 kirja nr 1-2-1/653 (DOK 34), Eesti Panga 4.04.1995 kirja nr 1-3/292 (DOK 5), Eesti Panga 9.05.1996 kirja nr 1-2/640 (DOK 18), Eesti Panga 5.12.1997 kirja nr 2-1/1467 (DOK 27, lk 2) ja Eesti Panga 26.06.1998 kirja (DOK 29)?
Ekspertid	Kohtuekspert Liina Eskor tel 6636653, e-post liina.eskor@ekei.ee Kohtuekspert Helle Randmäe tel 6636651, e-post helle.randmae@ekei.ee

Uuringute kirjeldus, tulemuste hindamine ja uuringu tulemuse põhjendus

Uuringuks esitatud vaidlustatud ja võrdlusmaterjali uuriti visuaalselt ning stereomikroskoobiga Leica MZ75.

Uuringuks on esitatud kaks A4 formaadis dokumenti: dokument tähistusega DOK 33 on esitatud originaalina, sellel on musta värvainega trükitekst ja sinise värvainega kirjutusvahendiga (tindipliatsiga) kirjutatud allkiri. Dokument tähistusega DOK 34 on esitatud koopiana, sellel on trükitekst, käsitsi kirjutatud kirja number ja kuupäev üleval paremas servas ning allkiri dokumendi allosas.

Vaidlustatud materjaliks on dokumendil tähistusega DOK 33 olev allkiri ja dokumendil tähistusega DOK 34 kirja number ja kuupäev.

Vaidlustatud materjali hinnang: võimaldab uuringut teostada, kuigi üks dokument on esitatud koopiana.

Võrdlusmaterjali hinnang: võimaldab uuringut teostada, kuigi mõne isiku käekirjanäidis ei vasta täielikult vaidlustatud materjalile.

Koopiana esitatud Eesti Panga 1-2-1/653 05.04.1995 vastuskirjal VEB-le (DOK 34) olev kirja number ja kuupäev on kirjutatud väljatõõtatud käekirjaga, väljatõõtatuse iseloom on lihtsustatud. Suurus on väike, kalle on paremale. Numbrid on hajutamata. Numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed.

Liina Eskor

Helle Randmäe

Võrdluseks esitatud numbrid dokumentidel tähistustega DOK 1, DOK 3 ja DOK 4 on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Suurus on väike, kalle on paremale. Hajusus varieerub – hajutamata kuni keskmiselt hajutatud. Numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed.

Võrdluseks esitatud numbrid dokumentidel tähistustega DOK 9, DOK 14, ja DOK 15 on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Numbrid on suured, kalle varieerub vasakkaldest paremkaldeni. Numbrid on hajutamata ja suhteliselt väheinformatiivsed.

Võrdluseks esitatud numbrid dokumendil tähistusega DOK 11 on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Numbrid on väikesed, kalle on paremale. Numbrid on hajutamata ja suhteliselt väheinformatiivsed.

Võrdluseks esitatud numbrid dokumendil tähistusega DOK 12 on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Numbrid on keskmise suurusega, kalle on paremale. Numbrid on hajutamata ja suhteliselt väheinformatiivsed.

Võrdluseks esitatud numbrid dokumentidel tähistustega DOK 23 ja DOK 24 on kirjutatud keskmiselt väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Numbrite suurus varieerub keskmisest väikeseni, kalle varieerub vasakkaldest paremkaldeni. Hajusus varieerub – hajutamata kuni keskmiselt hajutatud. Numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed.

Võrdluseks esitatud numbrid dokumendil tähistusega DOK 41 on kirjutatud üle keskmise väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on kohati ilustatud. Suurus varieerub keskmisest suureni, kalle on paremale. Hajusus varieerub – hajutamata kuni keskmiselt hajutatud. Numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed.

Vaidlustatud numbrite võrdlemisel dokumentidel DOK 1, DOK 3 ja DOK 4 olevate numbritega ilmnesid kokkulangevused kõigis üldtunnustes ning eritunnustes liikumise vormis „9“ elementide kirjutamisel, „9“ ja „0“ alguspunkti paigutuses, „2“ elementide sidumisel. Kuna esinesid lahkuminekid liikumise vormis „4“ ja „5“ elementide kirjutamisel ja „4“ elementide sidumisel ning numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed, ei ole võimalik määrata, kas koopia aluseks olev kirja number ja kuupäev 1-2-1/653 05.04.1995 Eesti Panga vastuskirjal VEB-le (dokument tähistusega DOK 34) on kirjutatud sama isiku poolt, kes on kirjutanud numbrid võrdluseks esitatud dokumentidel tähistustega DOK 1, DOK 3 ja DOK 4.

Vaidlustatud numbrite võrdlemisel dokumendil DOK 12 olevate numbritega ilmnesid kokkulangevused üldtunnustes väljatöötatuse astmes, kaldes ja hajususes ning eritunnustes liikumise vormis „4“ elementide kirjutamisel ja sidumisel ning „0“ alguspunkti asetuses. Samas ilmnesid lahkuminekid „5“ 2. elemendi kirjutamisel ning „9“ 1. elemendi kirjutamisel. Kuna esines nii kokkulangevusi kui ka lahkuminekuid ja numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed, ei ole võimalik määrata, kas koopia aluseks olev kirja number ja kuupäev 1-2-1/653 05.04.1995 Eesti Panga vastuskirjal VEB-le (dokument tähistusega DOK 34) on kirjutatud sama isiku poolt, kes on kirjutanud numbrid võrdluseks esitatud dokumendil tähistusega DOK 12.

Vaidlustatud numbrite võrdlemisel dokumentidel DOK 23 ja DOK 24 olevate numbritega ilmnesid kokkulangevused üldtunnustes hajususes ja osaliselt kaldes ning eritunnustes liikumise vormis „9“, „4“ ja „1“ elementide kirjutamisel ning „0“ alguspunkti asetuses. Samas ilmnesid lahkuminekid „2“ 2. elemendi kirjutamisel ning „3“ elementide kirjutamisel. Kuna

esines nii kokkulangevusi kui ka lahkuminekuid ja numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed, ei ole võimalik määrata, kas koopia aluseks olev kirja number ja kuupäev 1-2-1/653 05.04.1995 Eesti Panga vastuskirjal VEB-le (dokument tähistusega DOK 34) on kirjutatud sama isiku poolt, kes on kirjutanud numbrid võrdluseks esitatud dokumentidel tähistustega DOK 23 ja DOK 24.

Vaidlustatud numbrite võrdlemisel DOK 9, DOK 14 ja DOK 15 olevate numbritega, DOK 11 olevate numbritega ning DOK 41 olevate numbritega olulisi kirjutajale omaseid kokkulangevusi ei tuvastatud. Koopia aluseks olev kirja number ja kuupäev 1-2-1/653 05.04.1995 Eesti Panga vastuskirjal VEB-le (dokument tähistusega DOK 34) tõenäoliselt ei ole kirjutatud isiku poolt, kes on kirjutanud numbrid dokumentidel tähistustega DOK 9, DOK 14 ja DOK 15; isiku poolt, kes on kirjutanud numbrid dokumendil tähistusega DOK 11 ega isiku poolt, kes on kirjutanud numbrid dokumendil tähistusega DOK 41. Kuna numbrid on suhteliselt väheinformatiivsed, ei ole tugevama arvamuse andmine võimalik.

Vaidlustatud allkiri Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavandil (DOK 33) on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Kiri on suur, kalle varieerub püstkirjast kerge paremkaldeni. Hajusus varieerub – hajutamata kuni hajutatud. Kirjutamise tempo on kiire. Allkirja ülesehitus on „V + t“.

Võrdluseks esitatud allkirjad dokumentidel tähistustega DOK 5, DOK 18, DOK 27, DOK 29 ja koopia aluseks olev allkiri dokumendil tähistusega DOK 34 on kirjutatud väljatöötatud käekirjaga, väljatöötatuse iseloom on lihtsustatud. Kiri on suur, kalle varieerub püstkirjast kerge paremkaldeni. Hajusus varieerub – hajutamata kuni hajutatud. Kirjutamise tempo on originaalidena esitatud dokumentidel kiire. Allkirjade ülesehitus on „V + t“.

Vaidlustatud allkirja võrdlemisel võrdluseks esitatud allkirjadega ilmnesid kokkulangevused kõigis üldtunnustes ja järgmistes eritunnustes:

ERITUNNUSED	TÄHED JA TÄHEELEMENTID	KOKKULANGEVUSED
Liikumise vorm tähtede ja täheelementide kirjutamisel	„V“	vasak pool vertikaalne silmus, parem pool kaarjas
	„t“ 1. element	suur silmus, reajoonel lame kaar, lõpeb väikese kaarega
	„t“ 2. element	kergelt kumer
Seosed	„V + t“	seotud kaare + horisontaalse sirgega
Liikumissuuna iseärasused	„t“ 1. element	algab reajoonel väikese nurgaga
Liikumiste ulatus	„t“ 2. element	ulatub „V“-st üle vasakule
Punktide asetus	„V“ alguspunkt	ülejäanud allkirjast madalamal
Paigutus	„t“	kerges paremkaldes

Nimetatud kokkulangevused on aluseks arvamusele, et Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavandi (DOK 33) on allkirjastanud sama isik, kes on allkirjastanud Eesti Panga 4.04.1995 kirja nr 1-3/292 (DOK 5), Eesti Panga 9.05.1996 kirja nr 1-2/640 (DOK 18), Eesti Panga 5.12.1997 kirja nr 2-1/1467 (DOK 27, lk 2) ja Eesti Panga 26.06.1998 kirja (DOK 29) ning kes on kirjutanud koopia aluseks oleva allkirja Eesti Panga 5.04.1995 kirjal nr 1-2-1/653 (DOK 34).

Linnor

[Handwritten signature]

Uuringu tulemus

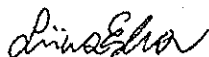
1. Ei ole võimalik määrata, kas Eesti Panga 5.04.1995 kirjale nr 1-2-1/653 (DOK 34) on koopia aluseks oleva numbri ja kuupäeva märkinud isik, kes on:
 - a) teinud Eesti Panga 18.01.1994 kirjale märke kuupäevaga 27.01.94 (DOK 1), märkinud 23.02.1995 kirja teisele eksemplarile (DOK 3) numbri ja kuupäevad, kirjutanud kirjale viisa kuupäevaga 23.03.95 (DOK 4);
 - b) kirjutanud allkirja ja kuupäeva 5.09.94 kirja ära kirjale (DOK 12);
 - c) märkinud allkirja ja kuupäeva 12.10.94 kirja 12.10.1994 nr 1-4/1027 ära kirjale (DOK 23) ning allkirja ja kuupäeva 31 X 94 kirja 31.10.94 nr 1-4-1/2448F ära kirjale (DOK 24);

Eesti Panga 5.04.1995 kirjale nr 1-2-1/653 (DOK 34) koopia aluseks oleva numbri ja kuupäeva märkinud isik tõenäoliselt ei ole

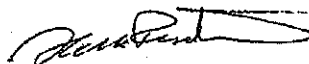
- d) kirjutanud Eesti Panga 9.08.1995 kirja nr 1-2/1263 teisele lehele viisa kuupäevaga 7.08.95 (DOK 9, lk 2), viisa kuupäevaga 13.12.94 Eesti Panga 13.12.1994 kirja teisele lehele (DOK 14, lk 2), viisa kuupäevaga 13.12.94 Eesti Panga 13.12.1994 kirjale nr 1-3/2116 (DOK 15);
- e) märkinud kirja numbri nr 1-2/499 Eesti Panga 3.08.1995 kirjale (DOK 11);
- f) kirjutanud käsikirjalise vastuskirja kavandi (DOK 41) VEB panga kirjale.

2. Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavandi (DOK 33) on allkirjastanud sama isik, kes on allkirjastanud Eesti Panga 4.04.1995 kirja nr 1-3/292 (DOK 5), Eesti Panga 9.05.1996 kirja nr 1-2/640 (DOK 18), Eesti Panga 5.12.1997 kirja nr 2-1/1467 (DOK 27, lk 2) ja Eesti Panga 26.06.1998 kirja (DOK 29) ning kes on kirjutanud koopia aluseks oleva allkirja Eesti Panga 5.04.1995 kirjal nr 1-2-1/653 (DOK 34).

Märkus: uuringuks esitatud materjal edastatakse dokumendiekspertidele.

Liina Eskor
Ekspert

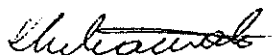
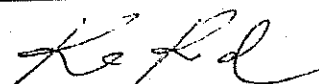
Helle Randmäe
Ekspert

UURINGUAKT nr 14U-DM0003

Tallinn, Tervise 30

23.05.2014

Uuringu taotleja	Riigikogu VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamise uurimiskomisjoni poolt volitatud nõunik Tiina Ojasalu
Asjaolud	VEB Fondi koondatud nõuete menetlemise ja rahuldamise asjaolude väljaselgitamine
Taotlus	Koostatud: 09.04.2014 Saabunud: 14.04.2014
Uurimiseks esitati	<u>Vaidlustatud materjal:</u> DOK33: Eesti Panga vastuskirja nr 1-2-1/653 kavand (kuupäevata) – 1 lehel; DOK34: Eesti Panga vastuskirja nr 1-2-1/653 05.04.1995 koopia – 1 lehel; DOK35: Resolutsioonileht kirjale (EP reg nr 93) – 1 lehel; DOK36: VEB kiri 30.01.95 nr 89/1101 – 2 lehel; DOK39: Vastuskirja kavand VEB kirjale 30.01.95 nr 89/1101 koopia – 1 lehel; DOK40: Vastuskirja kavand VEB kirjale 30.01.95 nr 89/1101 koopia – 1 lehel; DOK41: Käsikirjalised märkmed – 1 lehel. <u>Võrdlusmaterjal:</u> DOK6: Eesti Panga kirja 25.05.1995 nr 15-1/516 koopia – 2 lehel; DOK10: Eesti Panga kirja 14.12.1995 nr 19-8 koopia – 1 lehel; DOK11: Eesti Panga kirja 30.08.1995 nr 1-2/499 koopia (v.a kirje „1-2/499“) – 1 lehel; DOK13: Eesti Panga kirja 1.12.1994 koopia – 1 lehel; DOK14: Eesti Panga kirja 13.12.1994 koopia – 2 lehel; DOK15: Eesti Panga kiri 13.12.1994 nr 1-3/2116 – 1 lehel; DOK16: Eesti Panga kirja 09.05.1996 nr 1-2/639 koopia (v.a kirje „1-2/639“) – 1 lehel; DOK17: Eesti Panga kiri 29.04.1996 nr 1-2-4/575 – 2 lehel; DOK18: Eesti Panga kiri 09.05.1996 nr 1-2/640 – 1 lehel; DOK19: Eesti Panga kirja 1.03.1996 nr 17-2/525 koopia – 1 lehel; DOK20: Eesti Panga kirja 21.10.1996 nr 1-2/727 koopia – 1 lehel; DOK21: Eesti Panga kiri 21.09.1993 nr 2- - 1 lehel; DOK22: Eesti Panga kiri 16.11.1993 – 1 lehel; DOK25: Eesti Panga kirja 08.05.1997 nr 1-4/619 koopia – 1 lehel; - Riigi Statistikaameti kiri nr 2-1/5 27.02.95 – 1 lehel; - Vene Keskpanga kiri 2.02.95 nr ГЦН-13/753 – 1 lehel; - Eesti Pangas 1995. a kasutuses olnud ümarpitsati jäljendid – 1 lehel.
Uuringu liik	Dokumendiuuring
Ülesanne	1. Kas Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavand (DOK33) on

	koostatud Eesti Panga 1995.aastal kasutusel olnud plangile? 2. Kas Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavand (DOK33) võib erinevate tunnuste järgi (trükikiri, vormistus vmt) olla koostatud 1995. aastal Eesti Panga? 3. Kas Eesti Panga 5. aprilli 1995. a kirja nr 1-2-1/653 algne koopia (DOK34) võib pärineda 1995. aastast? 4. Kas VEB panga 30.01.1995 kirjale nr 89/1101 (DOK36) on kirja kuupäeva või/ ja numbri kirjutamiseks kasutatud sama kirjutusvahendit, millega on samale dokumendile kantud Eesti Panga saabumise märke (koosneb kuupäevast ja numbrist) või mõnda kirjutusvahendit, millega on tehtud kandeid VEB panga 30.01.1995 kirja nr 89/1101 resolutsioonile (DOK35)? 5. Kas VEB panga 30.01.1995 kirjale nr 89/1101 (DOK36) kantud Eesti Panga saabumise märkes on kuupäev ja number kirjutatud sama kirjutusvahendiga, mida on kasutatud VEB panga 30.01.1995 kirja nr 89/1101 resolutsioonis (DOK35) mõne märke kirjutamiseks? 6. Kas VEB panga 30.01.1995 kirja nr 89/1101 (DOK36) paberi omadusi, trüki- ning koopiajälgi arvestades on kahtlusi dokumendi (koopia) loomise kohta 1995. aastal? 7. Kas käsikirjalise vastuskirja kavand (DOK41) ja trükitud vastuskirja kavandid (DOK39, DOK40) on vormistatud samasugusele paberile? 8. Kas kirja kavandid (DOK39,DOK40,DOK41) võivad olla koostatud 1995. aastal? 9. Kas käsikirjalise vastuskirja kavand (DOK41) või/ ja trükitud vastuskirja kavandid (DOK39, DOK40) on vormistatud samasugusele paberile, millele on kopeeritud Eesti Panga vastuskiri (DOK34)?
Eksperdid	Kohtuekspert Kairi Kriiska-Maiväli Tel 663 6654, e-post kairi.kriiska@ekei.ee Kohtuekspert Kaja Rodi Tel 663 6650, e-post kaja.rodil@ekei.ee

Uuringute kirjeldus

Vaidlustatud ja võrdluseks esitatud dokumente uuriti visuaalselt, kasutades dokumendiuuringute eriseadet videospektraalvõrdlejat VSC6000 ja stereomikroskoopi Leica M205 FA.

Vaidlustatud Eesti Panga kiri tähistusega DOK33 on vormistatud ofsettrükitehnikas valmistatud plangina A4 formaadis kirjapaberile, millel on all vasakus servas numeraatoriga kõrgrütkis number „0000405“. Trükitekst on valmistatud värvainena toonerit kasutava väljundseadmega ja V. Krafti nimelt allkiri on kirjutatud sinise värvainega tindipliatsiga. Dokumendi üleval paremas nurgas on hariliku pliatsiga number ja vasakus servas mitmed köitmisaugud.

K. Kriiska

K. Rodi

Eesti Panga kiri tähistusega DOK34 on värvainena toonerit kasutava väljundseadmega must-valge koopia A4 formaadis kirjapaberil. Dokumendi üleval paremas nurgas on hariliku pliiaatsiga number ja vasakus servas mitmed köitmisaugud. Koopia on madala kvaliteediga, horisontaaljoone suhtes tunduvalt kaldes, lineaarsete moonutustega ja paljude koopiadefektidega - määrdumiste, üksikute toonerikogumike ja teksti katkete näol, mis on iseloomulikud erinevate ja ebakvaliteetsete seadmetega tehtud korduskoopiatele. Tekstiosade võrdlemisel selgus, et kõrvalekaldega vasaku serva joondusest on tekstile lisatud allkirjastaja nimi ja ametikoht ülejäänud tekstist erineva šriftiga, millest järeldub, et dokumendi tekst ei ole koostatud samas arvutiseadistuses, vaid allkirjastaja nimi ja ametikoht on lisatud kas samas seadmes muutes seadistust või erinevas seadmes võrreldes ülejäänud trükitekstiga. Koopial olev Eesti Panga ümarpitsatijälje kujutis on horisontaalsuunas venitatud kujul, mis vastab korduvkoopia puhul lineaarsete moonutuste ulatusele ja vastab Eesti Pangas 1995. a kasutuses olevale ümarpitsatijäljele.

Resolutsioonileht tähistusega DOK35 on valmistatud värvainena toonerit kasutava väljundseadmega A5 formaadis kirjapaberile. Käsikirjalised kanded lahtris „tähtaeg“ on kirjutatud lillakassinise värvainega pastapliiaatsiga ja maha kriipsutatud musta värvainega tindipliiaatsiga, ülejäänud on kirjutatud musta värvainega tindipliiaatsiga. Dokumendi üleval paremas nurgas on hariliku pliiaatsiga number ja vasakus servas mitmed köitmisaugud.

Внешэкономбанк kiri tähistusega DOK36 on vormistatud kahele A4 formaadis kirjapaberile, mõlema lehe paremas ülemises nurgas on hariliku pliiaatsiga numbrid ja vasakus servas mitmed köitmisaugud. Esimene leht on koopial panga „Внешэкономбанк“ rekvisiitidega kirjast koos tekstiga 8-l real ja allkirjaga А. П. Носко nimelt, millele on nõelprinteriga lisatud aadressaadi andmed: „Президенту...“, kus esineb valge korrektuurvärviga parandus suunanumbri osas, sinise värvainega pastapliiaatsiga kuupäev ja kirja number, kuupäevas musta värvainega pastapliiaatsiga „27“ maha tõmmatud ja kirjutatud „30“. Allääres on musta värvainega templijalg „EESTI PANK SAABUNUD...“, kus number ja kuupäev on kirjutatud musta värvainega pastapliiaatsiga. Teise lehe trükitekst on valmistatud värvainena toonerit kasutava väljundseadmega, millele on lisatud nõelprinteriga sõna „Таллинне“.

Vastuskirja kavandid tähistustega DOK39 ja DOK40 on värvainena toonerit kasutava väljundseadmega tehtud võrdväärseid koopiaid A4 formaadis kirjapaberitel omades samu koopiadefekte. Vasakus servas on köitmisaugud.

Dokumendil tähistusega DOK41 on käsikirjalised märkmed kirjutatud lilla värvainega pastapliiaatsiga A4 formaadis kirjapaberile, paremas servas on numeraatoriga jäetud 13 suuremat ja väiksemat „o“ kujulist trükielementi ning nii vasakus kui paremas servas on köitmisaugud. Dokumendi tagaküljel on värvainena toonerit kasutava väljundseadmega neljas tulbas numbrite jada, mis kuuluvad mingile teisele dokumendile, mille lehte on taaskasutatud pöördele märkmete tegemiseks.

Võrreldes vaidlustatud DOK33 planki võrdluseks esitatud plankidega tuvastati, et võrdlusmaterjalina esitatud DOK17 (vormistamise kuupäevaga 29.04.96) ja DOK18 (vormistamise kuupäevaga 09.05.96) on offsettrükitehnikas valmistatud plangid, kõigil kolmel plangil esinevad trükiplaadi eritunnused ning kõigil kolmel plangil on numeraatoriga jäetud numbrid samas positsioonis, samade eritunnustega ja numbrid on samas suurusjärgus: 0000405 ja 0000636, 0000637, seega on need plangid numereeritud ühe partiina. Sama kujundusega plangid koopiatena on võrdlusmaterjalina DOK10 (vormistamise kuupäevaga 14.12.95), DOK11 (vormistamise kuupäevaga 30.08.95), DOK16 (vormistamise kuupäevaga 09.05.96), DOK19 (vormistamise kuupäevaga 01.03.96), DOK20 (vormistamise kuupäevaga

21.10.96) ja DOK25 (vormistamise kuupäevaga 08.05.97). Võrreldes dokumendi DOK33 planki võrdluseks esitatud dokumentide plankidega täheldati selle plangi variandile vastavaid dokumente perioodist 30.08.1995 (DOK11) kuni 08.05.1997 (DOK25). Esitatud võrdlusmaterjali alusel korrapärasust numereeritud plangi numbri ja kuupäeva vahel ei täheldatud. Sama kuupäevaga 09.05.1996 erinevatel seadmetel sama variandi plankidele vormistatud kirjad (DOK16 ja DOK18) on plangi numbritega vastavalt 0000039 ja 0000637, seega kasutusel võisid olla erinevad numereeritud partiid samaaegselt, mistõttu nende dokumentide ajaline reastamine plangi numbri järgi ei ole võimalik. Seega dokumendi 33 plank oli kasutusel 1995. aastal, kuid kas kiri vormistati 1995. aastal või hiljem, konkreetsemalt ekspertiisiga võimalik tuvastada ei ole.

Võrreldes vaidlustatud DOK34 planki võrdluseks esitatud plankidega tuvastati, sama kujundusega ofsettrükkis originaalplanke DOK21 (vormistamise kuupäevaga 10.08.93) ja DOK22 (vormistamise kuupäevaga 16.11.93) ning koopiana DOK13 (vormistamise kuupäevaga 01.12.94), DOK 14 (vormistamise kuupäevaga 13.12.94), DOK15 (vormistamise kuupäevaga 13.12.94) ja DOK6 (vormistamise kuupäevaga 25.05.95), saab järeldada, et sellise kujundusega Eesti Panga kirjalanki kasutati kirjade vormistamiseks perioodil 10.08.1993 – 25.05.1995, mis on kooskõlas dokumendil märgitud kuupäevaga.

Võrdlusmaterjali alusel DOK34 plank oli kasutusel kuni 25.05.1995 ja DOK33 plangile vormistatud kirju leidis alates 30.08.1995, kusjuures sellele plangile vastavaid numereeritud planke esineb kuni 08.05.1997. Kokku esitati võrdlusmaterjali vähemalt kuuel erineval plangi variandil.

Võrreldes DOK 36 käsikirjaliste kannete värvaineid DOK35 kannetega tuvastati, et DOK36 käsikirjalised kanded on tehtud erinevate kirjutusvahenditega kui DOK35 käsikirjalised kanded.

DOK36 (Eesti Panka saabumise kuupäev 09.02.95) kuupäevas tehtud parandus ja Eesti Panga kirja saabumise mäрге on tehtud musta värvainega pastapliiatsiga nagu ka võrdlusmaterjalina esitatud Riigi Statistikaameti kirjale nr 2-1/5 27.02.95 (Eesti Panka saabumise kuupäev 28.02.95) ja Vene Keskpanka kirjale 2.02.95 nr ГЦН-13/753 (Eesti Panka saabumise kuupäev 07.02.95) kirjutatud Eesti Panga saabumise mäрге.

Järgnevalt analüüsiti värvainete omavahelise võrdlemise eesmärgil proove õhukese kihi kromatograafia (ÖKK) meetodil (DO-MR-DA03) lahutades värvained komponentideks ja võrreldes komponente omavahel. Sellel eesmärgil võeti uuritavatelt kirjajoontelt 1mm² väljalõikeid, lahustati värvaine dimetüülformamiid:vesi (4:1) segus ja voolutati Mercki plaatidel voolutis 1-butanool, 2-propanool, vesi, etaanhape (20:10:10:1). Teostatud uurimise tulemusena lahutusid vaidlustatud ja võrdluskannete värvained sarnaselt komponentideks, seega on tegemist samaliigiliste värvainetega. Kirjajoonte struktuuri ja värvainete koostise alusel on allkirjad kirjutatud samaliigilise kirjutusvahendiga. Seega ei esine vastuolu dokumendi Eesti Pangas registreerimises 09.02.1995. a.

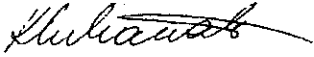
Võrreldes omavahel DOK39, DOK40 ja DOK41 pabereid tuvastati, et paberi värvuse, paberimassi jaotuse, paberikiudude iseloomu ja paberivõrgu mustri alusel on need samaliigilised (laiatarbepaberid) ja ei ole välistatud nende kuuluvus samasse paberipartiasse, samale tootjale.

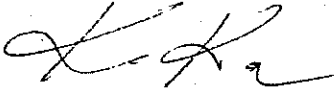

Uuringu tulemus

1. Vaidlustatud Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavandi (DOK 33) plank oli kasutusel Eesti Pangas võrdlusmaterjali alusel perioodil 30.08.1995 - 08.05.1997.
2. Eesti Panga kirja nr 1-2-1/653 kavandi (DOK 33) trükiplaadi ja plangi numeratsiooni eritunnuste ning numbrite suurusjärgu (0000405) poolest kuulub selle dokumendi plank samasse partiisse võrdlusdokumentide DOK17 kuupäevaga 29.04.1996 (0000636) ja DOK 18 kuupäevaga 09.05.1996 (0000637) plankidega.
3. Vaidlustatud Eesti Panga 5.04.1995. a kirja nr 1-2-1/653 algne koopia (DOK34) on koostatud Eesti Pangas perioodil 10.08.1993 - 25.05.1995 kasutuses olnud plangi variandile, mis ei ole vastuolus kirjale märgitud kuupäevaga 05.04.1995.
4. Vaidlustatud VEB panga 30.01.1995 kirjale nr 89/1101 (DOK36) on kirja kuupäeva parandus „30“ kirjutatud samaliigilise kirjutusvahendiga kui samale dokumendile kirjutatud Eesti Panka saabumise märke (number ja kuupäev). Resolutsioonileht (EP reg nr 93) (DOK35) on kirjutatud erinevate kirjutusvahenditega kui VEB panga 30.01.1995 kirja nr 89/1101 (DOK36) käsikirjalised kanded (kuupäev ja selle parandus, kirja number ning Eesti Panga saabumise kuupäev ja number).
5. Vaidlustatud VEB panga 30.01.1995 kirjale nr 89/1101 (DOK36) kantud Eesti Panka saabumise märkes on kirja number ja kuupäev kirjutatud samaliigilise kirjutusvahendiga, millega on kirjutatud võrdluseks esitatud Riigi Statistikaameti kirja nr 2-1/5 27.02.95 ning Vene Keskpanga kirja 2.02.95 nr ПИИ-13/753 Eesti Panka saabumise märkes kirja number ja kuupäev.
6. VEB panga 30.01.1995 kirja nr 89/1101 (DOK36) kirjamaterjalide alusel järeldusi selle koostamise aja kohta teha ei ole võimalik, kuid plangi tähises oleva aastaarvuga 1994 ei ole vastuolu.
7. Vaidlustatud käsikirjalise vastuskirja kavandi (DOK41) paber on samaliigiline laiatarbepaber kui trükitud vastuskirja kavandite (DOK39, DOK40) paberid.
8. Dokumendid DOK39 ja DOK40 on võrdväärased koopiad samast algdokumendist, nende koostamise aega määrata ei ole võimalik.
9. Vaidlustatud käsikirjalise vastuskirja kavandi (DOK41) ja trükitud vastuskirja kavandite (DOK39, DOK40) paberid on erinevad Eesti Panga vastuskirja nr 1-2-1/653 05.04.1995 koopia (DOK34) paberist.

Märkus: esitatud uurimismaterjal tagastatakse kirjaga.

Kairi Kriiska-Maiväli
Ekspert

Kaja Rodi
Ekspert

Lisad: 1. Kaaskiri
2. Üks ümbrik